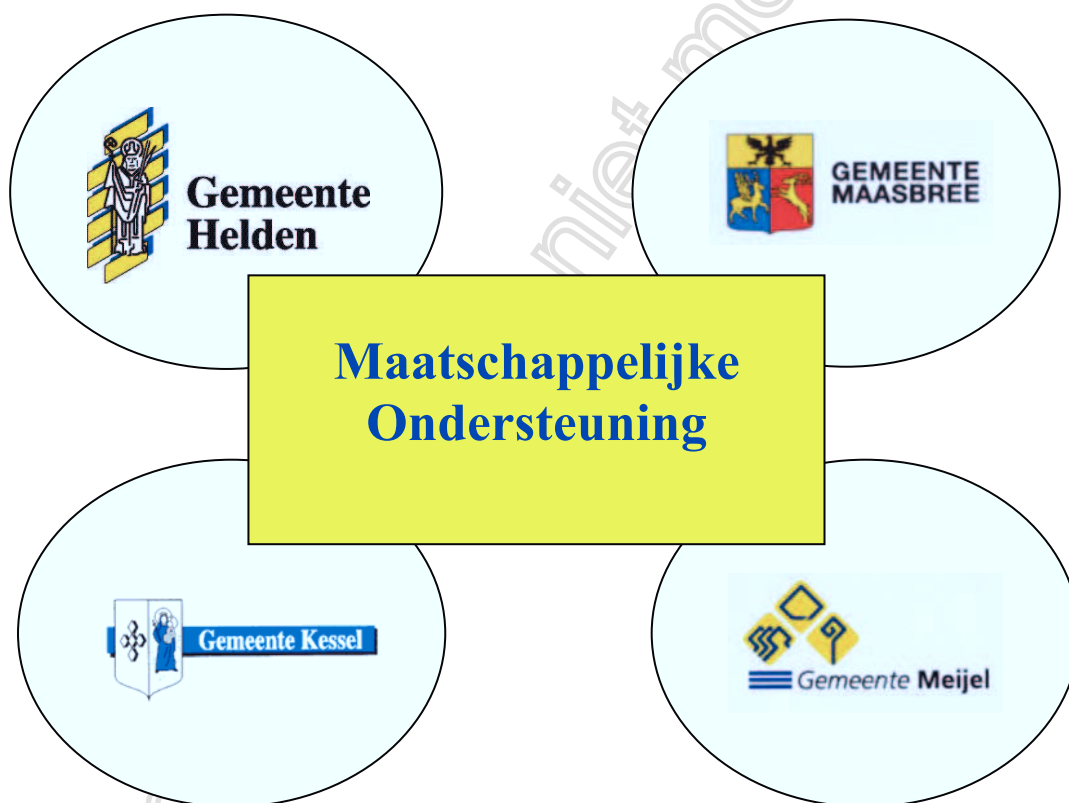

Ontwerp Wmo-prestatieveld Mantelzorg en Vrijwilligers

*Maatschappelijke Ondersteuning.
Meer dan de wet alleen.*

Gemeenten Helden, Kessel, Maasbree en Meijel

mei 2008

invoering Wmo ➔

Inhoudsopgave

	Pag.
1. Inleiding/achtergrond	1
2. Subregionale visie op mantelzorg en vrijwilligers	2
3. Uitgangspunten/basisprincipes voor het beleidsontwerp	3
4. Mantelzorgondersteuning	6
5. Vrijwilligerszorg	9
6. Algemeen vrijwilligerswerk en verenigingsleven	12
7. Financiële paragraaf	15
8. Beleidsvoornemens	16
9. Beslispunten	17
 Bijlagen	 19

Aanjager:
Ben Timmers
Beleidsmedewerker Wmo/welzijn

Gemeente Meijel, Postbus 4, 5768 ZG Meijel
e-mail: ben.timmers@meijel.nl
tel.: 077-4668171
fax: 077-4668180

Landelijke Ontwikkelpilot Wmo subregio Helden

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten hebben een landelijke ontwikkelpilot aan de subregio Helden, Kessel, Maasbree en Meijel toegekend in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo).

Voor nadere informatie over de landelijke ontwikkelpilot Wmo kunt u contact opnemen met:

Ron Genders
Projectleider Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo/WWZ)
Regiocoördinator Leven in het Dorp

Gemeente Helden, Postbus 7000, 5980 AA Panningen
e-mail: rge@helden.nl
tel.: 077-3066841
fax: 077-3066767

1. Inleiding/achtergrond

In oktober 2005 hebben de gezamenlijke gemeenteraden de kaderstelling voor het invoeringsproces van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) (startnotitie) vastgesteld. Hierbij werden onder andere de volgende uitgangspunten meegegeven: de invoering van de Wmo wordt subregionaal opgepakt en het harmoniseren van beleid is een doel waarbij maatwerk per gemeente/dorpskern mogelijk is. Daarnaast is vastgesteld dat het principe “investeren aan de voorkant (welzijn) levert winst op aan de achterkant (zorg)” leidend is.

Zoals in de startnotitie is aangegeven, zal elk prestatieveld de volgende fases doorlopen:

- Beleidsanalyse: analyse van bestaand beleid en dienstverlening
- Beleidsontwerp: opstellen van beleidsontwerpen voor de herijking en harmonisering van beleid
- Beleidsinvoering: implementatie van beleidsontwerpen

Het beleidsontwerp voor het Wmo-prestatieveld Mantelzorg en vrijwilligers in de subregio Helden, Kessel, Maasbree en Meijel is ontwikkeld op basis van een aantal uitgangspunten. Deze uitgangspunten, die in juni 2007 door de gemeenteraden zijn vastgesteld op basis van de analysefase en inbreng van het maatschappelijk middenveld, zijn de volgende:

1. Een subregionale visie Maatschappelijke Ondersteuning ontwikkelen waarin mantelzorg en vrijwilligers als prestatieveld wordt uitgewerkt, waarbij de volgende uitgangspunten mee worden genomen:
 - a. Zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande structuren en voorzieningen;
 - b. Zoveel mogelijk lokaal en subregionaal te organiseren en daar waar nodig regionaal;
 - c. Het beleid op mantelzorg, vrijwillige zorg en vrijwilligerswerk expliciet maken;
 - d. Het voorkomen van overbelasting van mantelzorgers;
 - e. De regie ligt bij de gemeenten;
 - f. Subregionaal vereenvoudigen en harmoniseren van beleid;
 - g. De behoefte van de mantelzorger staat centraal;
 - h. De vraag en het aanbod tussen zorgvragers en informele zorginstellingen worden op elkaar afgestemd;
 - i. In de ontwerpfasen afzonderlijke trajecten opstellen voor informele zorg en mantelzorg enerzijds, en vrijwilligerswerk en verenigingsleven anderzijds;
 - j. Mantelzorgers moeten gericht en actief van informatie worden voorzien over de aanwezige voorzieningen;
 - k. Veel nadruk op subregionale afstemming en harmonisatie, zonder de lokale eigenheid en mogelijkheden per dorp uit het oog te verliezen;
 - l. Het budget volgt het beleid in plaats van andersom;
 - m. Er moet aandacht komen voor de rechtspositie van de mantelzorger;
 - n. Naast aandacht voor de rechtspositie van de mantelzorger dient er ook aandacht te zijn voor de rechtspositie van de vrijwilliger, in relatie tot de Wmo.
2. Subregionale afstemming bereiken tussen de diverse bestaande overlegstructuren op het gebied van mantelzorg en vrijwilligers.

Relatie met andere prestatievelden en ontwikkelingen

De ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers vloeit rechtstreeks voort uit het leidende principe van de Wmo, het investeren aan de voorkant om aan de achterkant winst te boeken (zie ook hieronder, subregionale visie). Dit is tevens de groep die zelfsturing in de gemeenschap, het instrument om de leefbaarheid in het dorp te behouden cq. te vergroten, mogelijk maakt. Zowel vrijwilligers maar ook mantelzorgers nemen hun verantwoordelijkheid om een waardevolle rol op zich te nemen. Dit sluit naadloos aan op het prestatieveld ‘Dialoog met het dorp’, waar de focus van zelfsturing, eigen verantwoordelijkheid alsmede vraagsturing in wordt uitgewerkt. Het beleid voor mantelzorgers en vrijwilligers heeft ook raakvlakken met veel andere prestatievelden. In het prestatieveld informatie en advies is de mantelzorger een belangrijke doelgroep voor het loket. Via het prestatieveld voorzieningen voor mensen met beperkingen kan worden geregeld dat mantelzorgers, net als zorgvragers aan wie mantelzorg wordt gegeven, gebruik kunnen maken van de collectieve en individuele voorzieningen (zoals dagvoorzieningen, eetpunt en alarmering, vervoer). Verder is er een relatie met de Wet Werk en Bijstand. Tegenstrijdige ontwikkelingen, met gevolgen voor mantelzorgers en vrijwilligers, zijn er ook. Zo is het landelijke beleid gericht op een substantiële verhoging van de arbeidsparticipatie van vrouwen en werknemers vanaf 55 jaar. Deze doelgroep verleent echter ook

vaak mantelzorg en doet vrijwilligerswerk. Mede door de mobiliteit, en ontgroening en vergrijzing, en ook door de individualisering van de maatschappij vormt een tekort aan vrijwilligers en mantelzorgers een reële bedreiging.

2. Subregionale visie op mantelzorg en vrijwilligers

Het prestatieveld mantelzorg en vrijwilligers is bij uitstek het prestatieveld waarmee de zelfsturing en leefbaarheid van de gemeenschap vorm krijgt. Immers, in een maatschappij waar de overheid zich steeds meer terugtrekt en ruimte geeft aan de eigen verantwoordelijkheid van de burger, zijn vrijwilligers en mantelzorgers onmisbaar. In de notitie 'dialoog met het dorp' wordt hier uitgebreid op ingegaan. Er is een drievoudige betrokkenheid van de overheid bij zaken die de leefbaarheid betreffen:

- de 'normale' overheidstaken op dat punt
- het compenseren van zaken die niet spontaan tot stand komen of in stand blijven
- het ondersteunen van de betrokkenheid van de mensen bij de ontwikkeling van zaken die het sociale klimaat en dus de leefbaarheid betreffen.

Met name bij de laatste twee onderdelen wordt onder andere een beroep gedaan op mensen die zich willen inzetten voor de gemeenschap, zowel binnen kleine kring als in groter verband. Of het hier nu gaat om mensen die méér dan gebruikelijke zorg geven aan hun naaste, of de vrijwilligers van de voetbalclub of het jongerencentrum, zij allen zijn degenen die de leefbaarheid in het dorp handen en voeten geven. Zij maken het mogelijk dat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen en dat leven in een dorp aantrekkelijk blijft door de talloze verenigingen die de kloppende harten in de kernen vormen. Dit ligt volledig in de lijn met het leidende principe van Leven in het dorp WWZ (wonen-welzijn-zorg) om te investeren aan de voorkant, hetgeen leidt tot winst aan de achterkant. Binnen Leven in het dorp WWZ trachten de gemeenten vanuit hun regierol aanbieders te bewegen hun aanbod optimaal af te stemmen op de vraag (vraagsturing). Bij de invulling van het aanbod staat preventie van een zwaardere (zorg-)vraag voorop en wordt primair gezocht naar een aanbod op vrijwillige basis (mantelzorg en vrijwilligers) en daarna pas op professionele basis. Burgers stellen daarbij prioriteiten en realiseren samen met aanbieders de voorzieningen en producten. Daardoor ontstaan nieuwe vormen van sociale cohesie (gemeenschapszin) die deels een antwoord geven op de vraag van hoe de komende jaren het draagvlak in de buurt en dorp kan worden versterkt. Verder ontstaat door de afstemming synergie tussen producten en voorzieningen (= winst)

De ervaring is dat inwoners en betrokken partijen in het begin vaak nog sceptisch ten opzichte van vraagsturing en het nemen van eigen verantwoordelijkheid staan. Krijgt men echter door dat er daadwerkelijk resultaten worden geboekt, dan krijgt men niet alleen meer vertrouwen in de samenwerking maar groeit het geloof in eigen kunnen en de bijdrage die men levert. Burgers en het maatschappelijk middenveld voelen zich dan medeverantwoordelijk voor het resultaat van de samenwerking.

De vier gemeenten in de subregio prijzen zich gelukkig met een rijk geschakeerd verenigingsleven in alle kernen. In de subregio zijn mensen bereid zich in te zetten voor de leefbaarheid in dorp/kern door zich in te zetten voor diverse activiteiten of als vrijwilliger in de diverse clubs. Tevens zijn er mensen in de gemeenschap die zich als mantelzorger inzetten voor hun zorgvragende naaste of als vrijwilliger in de zorg hun steentje bijdragen en zorg dragen voor elkaar. De gemeenten vinden deze groep mensen zeer waardevol en zetten zich ervoor in dat zij hun rol met plezier blijven oppakken, zoals bijvoorbeeld door hen waar mogelijk te faciliteren. Om in een veranderende maatschappij deze mensen ten volle tot hun recht te laten komen, zal de subregio over een pakket van maatregelen moeten beschikken. Met deze maatregelen is ze in staat vrijwilligers, het verenigingsleven en mantelzorgers te ondersteunen en hun inzet te waarderen. Dit pakket van maatregelen wordt in dit ontwerp uitgewerkt. Hiermee wordt vrijwillige inzet zo veel als mogelijk bestendig gemaakt voor de toekomst en betrokkenheid bij elkaar als waarde in de gemeenschap gehandhaafd. Op de revitalisering van gemeenschapszin in dorp of kern ligt binnen het prestatieveld 'dialoog met het dorp' het accent.

In de subregio is een groot aantal stichtingen, verenigingen en individuele burgers die zich actief inzetten voor zorgbehoeftige inwoners. Zij maken het mede mogelijk dat deze mensen langer thuis kunnen blijven wonen en dat mantelzorgers mogelijkheden krijgen zo lang mogelijk kunnen blijven zorgen voor hun naaste. Deze organisaties zijn verenigd in het Informele Zorg Overleg (IZO). Zij hebben zich uitgesproken om nog meer samen te werken en elkaar te versterken. In een tijd waarin het accent ligt op zo lang mogelijk zelfstandig blijven en daarnaast de professionele zorg verschaalt, zal ook de gemeenschap zich bewust moeten zijn van de belangrijke rol die ze hierin kunnen spelen. Burenhulp, oog hebben voor zorgvragers in de buurt, vele handen die licht werk maken, iets doen voor degene die mantelzorg verleent of zelfs alleen maar waardering uitspreken naar elkaar, zijn

hierbij onmisbaar. Aan de gemeente de taak om dit zoveel mogelijk te stimuleren en te faciliteren. De gemeente neemt daarin de regierol. Om de doelstellingen te realiseren is samenwerking binnen het hele Maatschappelijk Middenveld noodzakelijk. De gemeenten kunnen dit niet alleen. Zowel burgers, belangengroeperingen, cliëntenorganisaties, aanbieders, gemeenten en financiers hebben daar een eigen verantwoordelijkheid in. Het is aan de gemeente de verantwoordelijkheid om in deze regierol de initiatieven die door het maatschappelijk middenveld op het gebied van mantelzorg worden genomen op elkaar af te stemmen en er samenhang in te brengen, evenals het stimuleren van de gemeenschap om mantelzorgers te helpen hun rol op zich te kunnen nemen en dit te kunnen blijven volhouden.

Voorstel: Instemmen met de subregionale visie.

3. Uitgangspunten/basisprincipes voor het beleidsontwerp Mantelzorg en Vrijwilligers

In deze paragraaf zijn de belangrijkste uitgangspunten uitgewerkt die het richtinggevend kader vormen voor de beleidsvoornemens. Deze uitgangspunten zijn opgenomen in zowel de startnotitie als bij de analyse van het prestatieveld.

- **Investeren aan de voorkant levert winst op aan de achterkant.**

De Wmo gaat er vanuit dat zoveel mogelijk mensen kunnen meedoen in onze maatschappij en zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Het idee daarbij is dat mensen in de eerste plaats zelf verantwoordelijkheid dragen voor hun bestaan. Daarnaast gaat de Wmo er vanuit dat mensen betrokken bij elkaar en hun gemeenschap zijn. Primair wordt het principe gebruikt voor het investeren in welzijn om de kosten voor de zorg te verminderen. Binnen dit ontwerp is dit principe van toepassing op zowel mantelzorg als vrijwilligerszorg, alsmede op de inzet van individuele vrijwilligers en georganiseerde vrijwilligers. De doelstelling van de Wmo is immers 'meedoen' in de brede zin van het woord en het vereist dat vrijwillige inzet op alle terreinen van de samenleving ondersteund kan worden. Doordat vele mantelzorger en vrijwilligers in de gemeenschap actief zijn, worden vele werkzaamheden verricht, die anders zouden blijven liggen of zelfs door betaalde krachten moeten worden opgepakt.

Overigens leiden investeringen die de voorkant worden gepleegd weliswaar tot winst aan de achterkant, maar dit is niet altijd direct ten bate van de gemeente. Er wordt bijvoorbeeld een minder groot beroep gedaan op AWBZ-voorzieningen. Toch zijn deze besparingen op collectieve voorzieningen die door de rijksoverheid worden gefinancierd wel belangrijk, al vraagt dit een groter offer van de gemeentelijke financiën. Hoe dit zich in de praktijk verhoudt verdient nog landelijke aandacht. De gemeenten in de subregio stemmen in hun regierol de uitvoeringsafspraken op gebied van WWZ af met het Zorgkantoor Noord- en Midden-Limburg.

- **De behoefte van de mantelzorger staat centraal**

De kern van de WWZ is het creëren van een afgestemd aanbod op basis van de behoefte van de (zorg)vragers voor de komende jaren. Bij mantelzorgers kunnen deze behoeften collectief ervaren worden, maar het kan ook gaan over individuele behoeften. Om op de behoeften van mantelzorgers in te kunnen spelen, moet naar de behoeften worden gevraagd en daarvoor is het nodig om zicht te hebben op de mensen die als mantelzorger worden aangemerkt en de mensen die daadwerkelijk mantelzorger zijn.

Dit uitgangspunt is in de analyse expliciet geformuleerd voor mantelzorgers. Vrijwilligerswerk is absoluut verschillend van mantelzorg. Echter, ook voor deze groep, die zeer divers is samengesteld, zal ingespeeld moeten worden op hetgeen zij aan ondersteuning vragen. Met name bij de volgende fase, invoering van het ontwerp, zullen zij hiervoor specifiek betrokken worden. Participatie bij beleidsontwikkeling van zowel mantelzorgers als vrijwilligers garandeert dat op hun behoeften wordt ingespeeld.

- **Het budget volgt het beleid in plaats van andersom en betaalbaarheid van de Wmo**

In deze notitie wordt met name ingegaan op de beleidsvoornemens die belangrijk zijn voor dit prestatieveld. Als het gaat om budget dat het beleid volgt, zal ook inzichtelijk moeten zijn wat de maatregelen kosten. De kosten hiervan worden in de volgende fase, invoering van het ontwerp, inzichtelijk gemaakt. Het budget dat hiervoor beschikbaar is, kan worden aangepast aan het beleid. Er vinden al jaren diverse activiteiten plaats, waarvoor al dan niet geormerkte middelen van het Rijk worden gebruikt. Gelet op het feit dat de rijksuitkeringen niet of nauwelijks stijgen en het feit dat door o.a. de vergrijzing de vraag naar met name de (individuele) zorg toeneemt, moet er kritisch gekeken worden hoe uitgaven zoveel mogelijk beheersbaar gehouden kunnen worden of de inkomsten kunnen worden vergroot. De keuze dat de uitvoering van de Wmo zoveel

mogelijk budgettair neutraal dient te verlopen wordt betekent dus dat creatief moet worden gezocht naar alternatieve oplossingen en naar financiële middelen. Projectmatige financiering, co-financiering door maatschappelijke organisaties, Publiek-Private-Samenwerking en zelfs sponsoring zijn opties om ervoor te zorgen dat de gemeentelijke uitgaven ten aanzien van de Wmo zoveel mogelijk beheersbaar blijven.

- **Eigen verantwoordelijkheid van de cliënt**

In de startnotitie is het uitgangspunt opgenomen dat met de Wmo wordt getracht toe te werken naar een vast beleidsproces met zelfsturing van kernen. Hieraan ligt een visie ten grondslag waarin de zelfsturing van een individu, gezin, gemeenschap, dorp centraal staat, en van waaruit behoefte(s) worden geformuleerd. Binnen de Wmo is eigen verantwoordelijkheid van de burger een belangrijk uitgangspunt om het doel te bereiken dat mensen mee kunnen doen met de maatschappij. De vrijwillige inzet van burgers, zowel informeel en ongeorganiseerd (kleinschalig burgerinitiatief) als in georganiseerd verband (vrijwilligersorganisaties en bijvoorbeeld sport) vormt een onmisbaar deel van de 'civil society'. Vrijwilligerswerk is ook bij uitstek het voertuig voor burgers om verantwoordelijkheid te nemen en niet alles van een ander of de overheid te verwachten. Met zijn vrijwillige inzet is de burger niet slechts consument van publieke diensten, maar levert hij actief een bijdrage. Hij geeft niet alleen zijn eigen 'meedoen' vorm, maar draagt ook bij aan het 'meedoen' van kwetsbare groepen. De gemeente zorgt ervoor dat burgers die verantwoordelijkheid kunnen nemen door dit proces te faciliteren. Daarbij kan gedacht worden aan professionele ondersteuning en deskundigheidsbevordering.

- **Subregionaal harmoniseren, dereguleren en vereenvoudigen**

Zonder de couleur lokaal uit het oog te verliezen, wordt het ontwikkelde beleid van dit prestatieveld in de hele subregio eenduidig en helder in- en uitgevoerd. Met de start van het fusietraject van de vier gemeenten is harmonisering van beleid een vanzelfsprekendheid geworden, dat fasegewijs zal geschieden. Er moet zoveel mogelijk worden gekeken naar efficiënte procedures en het wegnemen van ingewikkelde regelgeving, zodat vrijwilligers zo min mogelijk belemmeringen ervaren.

- **Zoveel mogelijk lokaal en subregionaal te organiseren en daar waar nodig regionaal**

De gemeenten uit de subregio pakken de ontwikkelingen rondom de Wmo zoveel mogelijk subregionaal op en daar waar nodig regionaal, gebruikmakend van de reeds bestaande structuren en voorzieningen. Leidend hiervoor is de mate van lokale samenhang en inbedding in de sociale kaart, efficiëntie en de mate waarin men aanvullend op elkaar werkt. Een voorbeeld van een onderdeel dat subregionaal wordt georganiseerd is het steunpunt mantelzorg vanuit de welzijnsinstelling Vorkmeer. Regionale aanpak van mantelzorgondersteuning wordt uitgevoerd door de Zorgondersteuner (Organisatie voor Noord-Limburg met als doel ondersteuning en facilitering bieden aan vrijwilligers en organisaties voor vrijwilligerszorg en mantelzorgondersteuning). De meerwaarde hiervan is gelegen in de coördinatie van regionale activiteiten en de vertaling van landelijk beleid naar de lokale organisaties. Het Informeel Zorg Overleg (IZO, zie paragraaf 5) is een ander voorbeeld van een bestaande voorziening waarin lokale en (sub-) regionale voorzieningen op het gebied van vrijwilligerszorg constructief samenwerken en die ook kritisch naar zichzelf durven te kijken. Daarnaast moet met name vrijwilligerswerk lokaal herkenbaar zijn en in de gemeenschap zijn ingebed.

- **Het beleid op mantelzorg, vrijwilligerszorg en vrijwilligerswerk expliciet maken**

Mantelzorg en vrijwilligerszorg krijgt momenteel al aandacht, maar hiervoor is nauwelijks specifiek beleid uitgezet. Het vrijwilligerswerk heeft daarentegen meer aandacht gekregen. Op het gebied van verenigingsleven en vrijwilligerswerk bestaat een gedifferentieerd beleid bij de verschillende gemeenten, omdat dit beleidsterrein bij uitstek in grote mate politiek gekleurd is en omdat structuren en verenigingen voortkomen uit lokale historische geschiedenis. Elke gemeente heeft nadrukkelijk aandacht voor vrijwilligerswerk/ verenigingsleven maar legt verschillende accenten hierop. Hiervoor is door de gemeenten met name de basis gelegd met de tijdelijke stimuleringsregeling vrijwilligers (2002 – 2005). De ondersteuning van vrijwilligers heeft in de subregio echter structurele vormen nodig. Het valt buiten het doel van dit ontwerp om onderscheid te maken in de diversiteit die binnen zowel de groep vrijwilligers als de groep mantelzorgers te maken is. In de invoeringsfase zou dit eventueel wel van belang kunnen zijn.

Binnen de Wmo is ervoor gekozen om de ondersteuning van verschillende vormen van informele zorg (dat is dus mantelzorg én vrijwilligerszorg, alhoewel hierna alleen vrijwilligerszorg als informele zorg wordt benoemd), in één prestatieveld met vrijwilligerswerk onder te brengen. De reden hiervoor is dat het bij beiden gaat om een onbetaalde en niet-beroepsmatige inzet voor andere mensen. Tussen het bieden van mantelzorg en het doen van vrijwilligerswerk bestaan echter grote verschillen. Mantelzorg, vrijwilligerszorg en vrijwilligers (samen met verenigingsleven), worden daarom in deze notitie gescheiden van elkaar behandeld. Deze verschillen komen ook tot uitdrukking in de definiëring die de Wmo hanteert voor mantelzorg en vrijwilligerswerk:

'Mantelzorg is langdurige zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden aan een hulpbehoevende door personen uit diens directe omgeving en waarbij de zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie en de gebruikelijke zorg van huisgenoten voor elkaar overstijgt.' Belangrijk kenmerk is de persoonlijke relatie tussen degene die hulp geeft en de hulpontvanger. Zorgen voor een naaste gebeurt meestal uit liefde of plichtsgevoel. Bij mantelzorg gaat het om het bieden van onbetaalde hulp die meer is dan gebruikelijk. Wat precies gebruikelijk is, is opgenomen in het protocol 'gebruikelijke zorg'. Mantelzorg is geen bewuste keuze, men rolt erin en heeft vooraf geen idee hoe lang de zorg gaat duren.

'Vrijwilligerswerk is werk waarvoor iemand zelf kiest, dat niet wordt betaald, dat plaatsvindt in georganiseerd verband en dat ten goede komt aan (groepen in) de samenleving'.¹ Vrijwilligers kiezen bewust voor een bepaalde taak. Vrijwilligerswerk is vrijwillig maar niet vrijblijvend. Vrijwilligers kunnen echter wel op elk moment besluiten om te stoppen met vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk wordt verricht in allerlei takken; zorg, sport, cultuur en recreatie.

- **Aandacht voor de rechtspositie van mantelzorgers**

Binnen de Wmo is het compensatiebeginsel een belangrijk concept: mensen met een beperking zo ondersteunen dat zij maatschappelijk actief kunnen blijven. Dit geldt ook voor mantelzorgers en zorgvrijwilligers. Met deze zinssnede wordt een link gelegd met de rechtspositie van de mantelzorger en zorgvrijwilligers. Zij kunnen dus een beroep doen op het compensatiebeginsel. Dat betekent dat gemeenten zodanige voorwaarden scheppen dat mantelzorgers en zorgvrijwilligers kunnen blijven zorgen voor hun naaste én daarnaast ook maatschappelijk actief kunnen blijven (tijd voor werk, hobby's, sociale contacten). Indien zij in hun maatschappelijk functioneren worden beperkt kunnen zij een beroep doen op voorzieningen die hen ondersteunen. Overigens draagt vrijwilligerszorg er duidelijk toe bij dat burgers met een handicap of chronische ziekte maatschappelijk actief blijven (of opnieuw actief kunnen worden).

<p>Voorstel: Instemmen met de uitgangspunten die het richtinggevend kader vormen voor de beleidsvoornemens.</p>
--

¹ Definitie van Expertisecentrum Informele Zorg (www.eiz.nl)

4. Mantelzorgondersteuning

4.1 De mantelzorger in beeld

In Nederland ontvangen veel kwetsbare burgers hulp van familieleden, vrienden en andere naasten, de *mantelzorgers*. Daarnaast zijn er nog vele *vrijwilligers* die de zorg en aandacht voor anderen op zich nemen. Deze hulpvragers kunnen door mantelzorgers en vrijwilligers beter deelnemen aan de samenleving. De kwaliteit van leven voor degenen die de zorg ontvangen wordt hiermee bevorderd.

De betekenis van mantelzorg en vrijwilligerszorg voor de samenleving is groot. Nederland telt ongeveer 3,7 miljoen mantelzorgers². Zo'n 2,4 miljoen mantelzorgers zorgen meer dan acht uur per week of langer dan drie maanden. 750.000 mantelzorgers (4,7 % van de bevolking) zorgen langdurig voor hun naaste (meer dan 8 uur per week en langer dan 3 maanden) Zij zorgen vaak jarenlang en zeer intensief. Van deze groep zijn ongeveer 200.000 mantelzorgers (1,2 % van de bevolking) zwaar tot overbelast.

Voor de gemeenten in de subregio Helden betekent dit bij benadering het volgende (uitgaande van het aandeel mantelzorgers van 13% van de inwoners vanaf 20 jaar en ouder, 4,7% intensief en 1,2% zwaar tot overbelast. Er zijn ook mantelzorgers die jonger dan 20 jaar zijn, maar hiervan zijn geen cijfers bekend):

Tabel A (conform CBS 2007)

	Helden	Maasbree	Meijel	Kessel	Totaal
Aantal inwoners >19 jaar	14566	9574	4464	3216	31820
Mantelzorgers (13%)	1894	1245	580	418	4127
Intensief (4,7%)	985	450	209	151	1795
Zwaar tot overbelast (1,2%)	174	114	53	39	380

Mantelzorgers ervaren het vaak als vanzelfsprekend om te zorgen voor hun naaste, indien deze situatie zich aandient. De waardering die zij van de zorgvragers krijgen voor hun inzet, ervaren zij veelal als dé stimulans en steun die maakt dat ze dit werk met veel voldoening doen. Daarbij past begrip, praktische en emotionele steun van de directe omgeving. Het is van essentieel belang dat deze netwerken van mantelzorgers zich indien nodig ondersteund weten. Pas als die eerste kring van vrienden, familie en bekenden onvoldoende blijkt kan, via de gemeente en de AWBZ een beroep gedaan worden op de professionele hulpverlening.

De gemeenten in de subregio willen daarom de mantelzorgers als regisseur zoveel mogelijk faciliteren bij de ondersteuning in hun zorgtaken en ervoor zorgdragen dat zij dit zo lang mogelijk vol kunnen houden. Daarvoor wordt er nu al veel aan mantelzorgondersteuning gedaan, met name via de welzijnsorganisatie Vorkmeer. Het beleid is er op gericht dat het geheel aan activiteiten zo compleet mogelijk is en optimaal op elkaar is afgestemd. Om zo gericht mogelijk ondersteuning te kunnen bieden en zo goed mogelijk op de vraag van de mantelzorgers in te kunnen spelen, zullen de mantelzorgers in beeld moeten zijn bij organisaties die die ondersteuning kunnen bieden. Verder dienen mantelzorgers en ervaringsdeskundigen bij de uitvoering van het beleid betrokken te worden.

In de analyse wordt aangegeven dat veel mantelzorgers niet weten dat ze mantelzorger zijn en ook niet bekend zijn met het ondersteuningsaanbod. Dit is mede te wijten aan het feit dat je van de ene op de andere dag mantelzorg wordt en het soms ook plotseling niet meer bent. Tevens hebben veel mantelzorgers moreel moeite ondersteuning te vragen bij instellingen. Een cultuuromslag moet plaatsvinden. Ook wordt aangegeven dat mantelzorgers moeilijk te bereiken zijn. Het aantal mantelzorgers dat in beeld is stijgt nog steeds, hetgeen te zien is aan de deelname aan bijeenkomsten, dag van de mantelzorg en de nieuwsbrief. Er is ongeveer 10% van de geschatte 4000 mantelzorgers in de subregio bekend bij het steunpunt mantelzorg, namelijk 470. Hopelijk zijn dit de mantelzorgers die de grootste behoefte aan ondersteuning hebben. Het aantal bekende mantelzorgers kan worden verhoogd door de gemeenten, als regisseur van de Wmo. Mantelzorgers worden direct bereikt via het Wmo-loket, waarvan de medewerkers goed geïnstrueerd moeten zijn in het signaleren van de mantelzorger. Daarnaast instrueert de gemeente de dienst- en zorgverleners (zoals thuiszorginstellingen, huisartsen, welzijnsorganisaties en intramuraal instellingen) om deze moeilijk bereikbare mantelzorgers te signaleren en te informeren. Het netwerk en de expertise van het steunpunt mantelzorg wordt hierbij benut. Ook andere middelen kunnen worden ingezet.

² *Mantelzorg. Over de hulp van en aan mantelzorgers.* J.M. Timmermans (red.). SCP, Den Haag, 2003

4.2 Betrokkenheid bij uitvoering beleid en belangenbehartiging

Gemeenten hebben de taak om haar inwoners te betrekken bij het opstellen van het beleid. Het gaat dan ook om de doelgroepen van vrijwilligerszorg (mensen met een handicap, chronische ziekte en mensen met psychiatrische problemen) en om de vertegenwoordiging van mantelzorgers in de gemeente. Elke gemeente in de subregio kent een senioren/gehandicaptenplatform. Zij hebben zich op 21 november 2007 uitgesproken om de lokale gehandicaptenplatforms op termijn tot één belangenorganisatie voor Chronisch zieken en gehandicapten te komen. De lokale platforms gaan verder als afdelingen van deze organisatie. Mantelzorgers zouden bij deze platforms betrokken kunnen worden.

Van belang is dat mantelzorgers betrokken worden bij het opstellen van het beleidsplan en de uitvoering daarvan. Veel mantelzorgers zijn (dreigend) overbelast en beschikken derhalve niet over de tijd en energie om bij de beleidsuitvoering betrokken te zijn. Indien onvoldoende mantelzorgers te mobiliseren zijn, kunnen ook ex-mantelzorgers hiervoor worden gevraagd, omdat zij goed weten waar het om gaat en mogelijk weer meer tijd hebben.

Voor sommige mantelzorgers kan goede vervangende zorg (respijtzorg) een uitkomst zijn om toch het beleid mee vorm te geven. Dit komt in paragraaf 5 aan de orde.

4.3 Behoud en versterking van ondersteuning van mantelzorgers

Om mantelzorgers in staat te stellen hun rol zo goed mogelijk op te kunnen pakken, wordt de mantelzorg zo goed mogelijk gefaciliteerd. Er vanuit gaande dat de kosten van mantelzorgondersteuning aanzienlijk lager zijn dan de kosten van formele zorg die nodig zou zijn als de mantelzorg wegvalt, worden een aantal maatregelen in samenhang uitgevoerd. Het werkt als een vliegwiel (en staat als zodanig ook landelijke bekend als het vliegwielmodel, zie bijlage A): met relatief geringe investeringen in ondersteuning, namelijk de praktische handvatten die hieronder worden beschreven, kan mantelzorg de grote betekenis voor de samenleving behouden. Deze ondersteuning richt zich in ieder geval op de groep van 1,2% van de bevolking die zwaar belast of zelfs overbelast is (zie tabel a), maar de ondersteuning richt zich minimaal op de groep van 4,7% van de bevolking die langdurig en intensief voor een ander zorgt.

Er wordt uitgegaan van integraal beleid op het gebied van mantelzorg. Dit houdt in dat mantelzorgbeleid deel uitmaakt van veel andere beleidsterreinen. Dit komt terug in de uitwerking van de praktisch handvatten uit het vliegwiel waarmee het concrete ondersteuningsaanbod van mantelzorgers vormgegeven wordt. Dit ondersteuningsaanbod wordt geboden door:

- a) Informatie, advies en steun;
- b) Samenwerking van mantelzorgers met en (h)erkenning door zorgverleners;
- c) Respijtzorg en praktische hulp;
- d) Maatregelen voor de combinatie van arbeid en zorg;
- e) Financiële steun;
- f) Materiële steun.

Daarnaast zijn er nog een aantal maatregelen die de mantelzorg kunnen ondersteunen. De gemeenten nemen dit vliegwiel als uitgangspunt voor het integrale beleid.

De ondersteuning wordt hieronder kort hier per punt toegelicht en komt uitgebreider aan de orde in bijlage B.

a. Informatie, advies en steun

Directe individuele ondersteuning aan mantelzorgers is erop gericht dat de mantelzorg zolang mogelijk de regie kan houden en gebruik maakt van alle voorzieningen die voor hun situatie kan worden ingezet. Het gaat hier om een scala aan activiteiten (individuele gesprekken, begeleiding, praktische hulp en collectieve activiteiten zoals cursussen of lotgenotencontact), waar actief naar wordt verwezen. Hierbij spelen het Steunpunt Mantelzorg en de Wegwijzer, het gemeentelijke Wmo-loket, zorgprofessionals, informele zorgorganisaties en vrijwillige ouderenadviseurs een belangrijke functie. Naast algemene mantelzorgondersteuning gaat speciale aandacht uit naar bepaalde doelgroepen, zoals naar mantelzorgers van dementerende ouderen en naar jonge Mantelzorgers.

b. Samenwerking van mantelzorgers met en (h)erkenning door zorgverleners

Er is aandacht voor de partners in zorg en welzijn, zodat zij mantelzorgers en hun knelpunten herkennen en in beeld kunnen brengen wat de individuele of collectieve ondersteuningsbehoefte is. Zorgverleners en andere functionarissen zijn voornamelijk gericht op de zorgbehoevende waardoor de

mantelzorg te weinig de erkenning en ondersteuning krijgt die noodzakelijk is. Bovendien kan de omstandigheid van een mantelzorg zeer complex zijn en vraagt de ondersteuning en de organisatie ervan specifieke kennis en vaardigheden die binnen het bestaande aanbod onvoldoende aanwezig is.

c. Respijtzorg en praktische hulp

Indien een mantelzorg om wat voor reden ook behoefte heeft om tijdelijk van de zorg vrijgesteld te zijn, zou de zorg thuis of buitenshuis overgenomen moeten kunnen worden, door vrijwilligers of door professionals: Respijtzorg. Dit kan uit verschillende vormen bestaan. Tevens moeten mantelzorgers de zekerheid hebben van 24-uurs noodopvang bij onverwachte uitval van de mantelzorg, bijvoorbeeld door ziekte. Respijtzorg door vrijwilligers, komt specifiek terug in paragraaf 5 over vrijwilligerszorg. In de indicatiestelling kan reeds rekening worden gehouden met de mantelzorg door respijtzorg te indiceren.

Ook door het bieden van praktische hulp aan mantelzorgers zijn zij in staat om het langer vol te houden. Dit wordt geboden via collectieve voorzieningen zoals klussendienst, maaltijdservice, boodschappendienst, dagvoorzieningen en gemaksdiensten en individuele voorzieningen zoals indicatie huishoudelijke hulp en personenalarmering.

d. Maatregelen voor de combinatie van arbeid en mantelzorg

Voor mantelzorgers kan het moeilijk zijn om de zorg voor hun naaste te combineren met een betaalde baan. Ze kunnen behoefte hebben aan aangepaste werktijden, vermindering van contracturen, of de mogelijkheid hebben om onverwacht naar huis te kunnen als de zorgsituatie veranderd. Ze kunnen bij hun werkgever stuiten op onbegrip. De gemeente kan onderzoeken of zij een rol kunnen spelen om de combinatie arbeid en mantelzorg makkelijker te maken.

e. Financiële steun

Het verlenen van mantelzorg brengt in veel gevallen extra kosten mee. Denk aan reis- of telefoonkosten en het extra laten draaien van de wasmachine. Bovendien leidt het verlenen van mantelzorg soms tot derving van inkomsten uit arbeid, omdat sommige mantelzorgers geen carrière maken, minder gaan werken of hun baan zelfs helemaal opzeggen vanwege het feit dat mantelzorg en arbeid niet in alle gevallen goed te combineren is. Een aantal van deze kosten zijn voor de belastingen aftrekbaar.

f. Materiële steun

Naast financiële steun kunnen gemeenten ook andere maatregelen nemen, zoals bijvoorbeeld op het gebied van bijvoorbeeld wonen, vervoer of een rol spelen in de ontwikkeling en verstrekking van hulpmiddelen (bijv. tillift), domotica, camcare (zorg-tv).

4.4. Subregionale afstemming overlegstructuren

In de uitgangspunten is aangegeven dat subregionale afstemming bereikt moet worden tussen de diverse bestaande overlegstructuren op het gebied van mantelzorg. Duidelijk blijkt dat in deze afstemming reeds is voorzien door de bestaande structuren zowel subregionaal als regionaal. De lokale inbedding vindt plaats via steunpunten mantelzorg, telefonisch advies, huisbezoek en samenwerking met lokale WegWijZer- of/ en Wmo-loketten en zorgaanbieders. De deelnemende partijen in 'de Zorgondersteuner' stellen jaarlijks een kaderstellend, regionaal werkplan op om de positie van mantelzorgers actief te versterken in Noord-Limburg. Met het werkplan wordt een bovenlokale aanpak en samenwerking gerealiseerd, zodat een maximum aan kwaliteit, efficiency en continuïteit kan worden geboden. Op onderdelen zullen met gemeenten verdere afspraken nodig zijn om tot een goede afstemming te komen tussen gemeentelijk mantelzorgbeleid en de dienstverlening vanuit 'de Zorgondersteuner'. Hierbij zal door de gemeenten moeten worden bewaakt dat lokaal en regionaal aanvullend zijn en niet overlappend of zelfs regionaal de boventoon krijgt op lokaal, zonder dat de meerwaarde hiervan duidelijk is.

5. Vrijwilligerszorg

5.1 Vrijwilligerszorg in beeld

Deze paragraaf gaat over vrijwilligerszorg, ook wel informele zorg genoemd. De gemeente heeft vanuit haar regiefunctie een stimulerende en ondersteunende rol; zij kan bijdragen dat mensen als vrijwilligers voor elkaar willen zorgen en daartoe voldoende zijn toegerust. Bij de inzet van vrijwilligers in een complexe (zorg)situatie is het van belang dat er oog is voor de wensen en mogelijkheden van de hulpvrager (en hun mantelzorgers), er een passende match plaatsvindt tussen hulpvrager en vrijwilliger. Daarnaast moeten vrijwilligers goed getraind en begeleid worden.

Naast de regierol heeft de gemeente vanaf 2007 de taak om het werk van Steunpunten Mantelzorg en organisaties voor Vrijwilligerszorg, dat zijn o.a. Vrijwillige Thuishulp, Buddyzorg en Vriendendiensten financieel mogelijk te maken. Men ontvangt hiervoor onder meer de middelen die vroeger via de subsidieregeling CVTM³ beschikbaar werden gesteld. Deze zijn vanaf 2008 niet meer geormerkt maar in het totale Wmo-budget opgenomen.

De organisaties voor intensieve vrijwilligerszorg zetten vrijwilligers in bij mensen in kwetsbare situaties, waarbij 'meedoen' aan de samenleving centraal staat. Het gaat daarbij over zogenaamd 1-op-1 contact bij mensen met een ernstige ziekte of handicap of met psychiatrische problemen. Soms is het een direct verzoek van de hulpbehoevende die een vrijwilliger zoekt om te kunnen praten over de ziekte of handicap, voor de afleiding, voor uitstapjes of om niet geïsoleerd te leven. Soms vraagt de mantelzorger om een vrijwilliger die de zorg tijdelijk overneemt. In dat geval spreken we over respijtzorg (door vrijwilligers). De organisaties zorgen voor een zorgvuldige koppeling tussen de hulpvrager en de vrijwilliger. Vriendschappelijk contact staat centraal; vrijwilligers worden ook wel maatjes genoemd. De vrijwilligers worden met zorg geworven, geselecteerd, getraind en begeleid. De organisaties werken met (soms betaalde) coördinatoren, zodat kwaliteit en continuïteit gewaarborgd zijn.

Iedere hulpvrager en mantelzorger die vraagt om de inzet van een vrijwilliger en voor wie deze vorm van ondersteuning uitkomst biedt, zou deze vrijwilliger ook beschikbaar moeten zijn. Helaas wordt het steeds moeilijker om zorgvrijwilligers te vinden, met een stijgende vraag vanwege onder andere vergrijzing en ontgroening, grotere arbeidsparticipatie en verhuizing door het hele land. Er is in onze subregio geen groot tekort aan vrijwilligers: eind 2007 konden er 2 vragen voor zorgvrijwilligers nog niet gehonoreerd worden, in de regio zijn dit er meer dan 60.

In de visie van de gemeenten is vrijwilligerszorg een belangrijke peiler om de zorgverlening thuis door mantelzorgers en professionele zorgverleners voort te zetten. Daarom zorgen de gemeenten ervoor dat er een samenhangend pakket aan vrijwilligerszorg beschikbaar is en blijft voor hulpvragers en mantelzorgers, door de volgende punten in het beleid op te nemen:

- een eigen plaats in de zorg
- professionele coördinatie
- structurele financiering
- (sub)regionale en lokale samenwerking en afstemming
- goede PR, omdat dit vrijwilligerszorg stimuleert

Het is te verwachten dat er een tekort ontstaat in aanbod van zorgvrijwilligers, die kunnen voldoen aan een stijgende vraag. De vraag stijgt vanwege de volgende oorzaken:

- vergrijzing en ontgroening,
- het groter worden van de reisafstand tussen ouders en kinderen (mobiliteit),
- grotere arbeidsparticipatie;

Daardoor neemt nagenoeg evenredig de vraag naar zorgvrijwilligers toe. Zorgvrijwilligers zijn een belangrijke groep mensen die de mantelzorgers kunnen ondersteunen in met name het bieden van respijtzorg. Respijtzorg is zorg die wordt ingeschakeld om mantelzorgers vrijaf te kunnen geven. Mantelzorgers hebben af en toe een periode nodig dat ze de zorg aan een ander kunnen overlaten. Dan kunnen ze tijd besteden aan hobby's, recreatie en sociale contacten. Deze zorg kan binnenshuis of buitenshuis, door vrijwilligers of door beroepskrachten worden gegeven. Respijtzorg die verleend wordt door zorgvrijwilligers die in het huis van de zorgvrager komen, wordt onder andere bemiddeld

³ CVTM staat voor Coördinatie Vrijwillige Thuishulp en Mantelzorgondersteuning. Deze regeling bestond tot en met 2006. 2007 is een overgangsjaar geweest en in 2008 worden de middelen volgens een verdeelsleutel over de gemeenten verdeeld.

door de vrijwillige thuishulpcentrale. De centrale en andere instellingen op dit terrein zullen zorg moeten dragen voor meer zorgvrijwilligers.

5.2 De organisaties voor vrijwilligerszorg in de regio/subregio

De organisaties voor vrijwilligerszorg zijn op schaal van Noord- en Midden-Limburg georganiseerd in het Informele Zorg Overleg (IZO) Noord- en Midden-Limburg met als doel de gemeenten en haar inwoners producten op het brede gebied van vrijwilligerszorg en mantelzorgondersteuning te bieden. Vrijwilligerszorg is een belangrijk aanbod in de respijtoorzieningen. In de subregio wordt de coördinatie van deze zorgvrijwilligers verricht door de Zorgondersteuner, die samen met het Centrum voor Vrijwillige thuishulp Midden Limburg onderzoekt of nauwe samenwerking en zelfs fusie mogelijk is. Daarmee is de coördinatie van vrijwilligerszorg voor Noord en Midden Limburg gebundeld. In het IZO zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd;

- Organisaties voor Vrijwillige Thuishulp (VTH): dit is hulp van een vaste vrijwilliger aan iemand met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking of chronische ziekte; jong of oud. De vrijwilligers bieden praktische hulp. Vaak worden zij ingezet om mantelzorgers te ondersteunen.
- Buddyzorg Limburg: een buddy ondersteunt iemand met een ernstige, chronische of levensbedreigende ziekte. Ze helpen de ander om hier beter mee om te gaan en zijn of haar zelfstandigheid te vergroten. Ze zijn vooral gesprekspartner en bieden een luisterend oor of helpen bij het opbouwen van een sociaal netwerk.
- Maatjes/Vriendendienst: deze organisaties zetten vrijwilligers in bij mensen die eenzaam zijn en mensen met psychische of psychiatrische problemen. Een maatje 'is er gewoon' of gaat samen met de ander op stap. De vrijwilligers helpen om contacten te leggen en om zo sociaal isolement te voorkomen of te doorbreken.
- Algemene hulpdienst (AHD): praktische hulp of hulp van sociale aard.
- Telehulpverlening Limburg: emotionele ondersteuning; hulp, advies en informatie opafstand (via telefoon, e-mail en chatten).
- Het Nederlandse Rode Kruis: huisbezoek, samen dingen doen, telefooncirkel op sommige plaatsen, oppashulp, uitstapjes en vakantie (ook voor zorgvragen samen met mantelzorger)
- Vrijwillige Palliatieve Terminale Zorg (VPTZ): tijd, aandacht en ondersteuning voor mensen in hun laatste levensfase en aan de mensen in hun naaste omgeving (mantelzorgers)
- De Zonnebloem: huisbezoek, 1:1-contact, activiteiten en vakanties

Het IZO heeft als doel de gemeenten en haar inwoners producten op het brede gebied van vrijwilligerszorg en mantelzorgondersteuning te bieden. De aangesloten organisaties leveren alle mogelijke vrijwilligerszorgdiensten in het kader van de civil society, één tot 24-uurs aanvullende zorg, die ook gericht is op vermindering van de draaglast van mantelzorgers. Zij willen door de gemeenten worden behandeld op het niveau van zorg- en welzijnsinstellingen en willen dit in een convenant hebben vastgelegd.

Zij willen vóór 2010 de witte vlekken in Noord- en Midden-Limburg hebben weggewerkt, zodanig dat elke inwoner elk type vrijwilligerszorg kan krijgen indien hij of zijn dit nodig heeft. De dienstverlening van de IZO-organisaties moet voor elke inwoner van de regio herkenbaar en makkelijk vindbaar zijn via zorgdossiers, loketten en internet. Ze scheppen moderne voorwaarden om voldoende nieuwe vrijwilligers te vinden en te binden, bijvoorbeeld via een digitaal matchpoint, wat inmiddels is gerealiseerd. Ze doen dit ook door het vernieuwen van lokale of subregionale organisaties of groepen voor vrijwilligerszorg, en het faciliteren van regelwerkzaamheden, bijvoorbeeld begrotingen en subsidies. Het IZO ontwikkelt in het belang van de dienstverlening een actieve samenhang en ketensamenwerking (netwerk) met andere organisaties. Hierbij gaat het met name om zorgaanbieders, welzijnsinstellingen, MEE, gemeenten en kerken/parochies. Zij worden ondersteund door de Zorgondersteuner. Met het IZO bestaat er dus een regionale databank met alle beschikbare zorgvrijwilligers voor lokale, subregionale of regionale inzet.

Een ontwikkeling is dat de zorgaanbieder Dichterbij intensievere samenwerking heeft gezocht met de Vrijwillige thuishulp. Ook oriënteren de Zorgondersteuner en Vrijwillige Thuishulp Midden-Limburg zich momenteel op nauwere samenwerking.

Daarnaast is er op provinciaal niveau een samenwerkingsinitiatief van

- de vijf regionale steunpunten mantelzorg,
- het platform mantelzorgers Limburg/Huis voor de zorg,
- het Expertisecentrum Maatschappelijke Ondersteuning Limburg (EMOL),

waarin gepleit wordt voor een provinciaal programma, het zogenaamde 'Programma Mantelzorg in Limburg' (PmiL) en een provinciale taskforce, een platform dat fungeert als denktank en katalysator van nieuwe ontwikkelingen in de sfeer van kennisuitwisseling, onderzoek en innovatie op het terrein van mantelzorg.

5.3 Handhaving en verbetering van het aanbod vrijwilligerszorg

De huidige structuur is een goede werkwijze in de provincie, de regio en in de subregio, met haar lokale accenten en het is dus goed om dit voor te laten bestaan. Afstemming met andere gemeenten in de regio is hiervoor nodig, omdat in de regionale aanpak gezamenlijk opgetrokken moet worden. Een vorm van financiering daarvan zal dus ook gehandhaafd moeten blijven, met name voor de professionalisering van de ondersteuning en om het koppelen van zorgvragers aan zorgvrijwilligers zo efficiënt mogelijk plaats te laten vinden. De financiële middelen die hiervoor op dit moment beschikbaar zijn, worden met name doorgesluisd naar de regionale organisatie 'de Zorgondersteuner'. Hieronder valt het coördinatiepunt vrijwillige huishulp. Kritisch moet worden gekeken naar de apparaatskosten en de (sub)regionale afstemming, zodat er geen dubbelingen in de uitvoering en financiering voorkomen. Er zou zelfs kunnen worden overwogen om te onderzoeken in welke mate de bundeling van krachten in de regionale centrale voor vrijwillige huishulp voordelen heeft ten opzichte van aansluiting bij de subregionale vrijwilligerscentrale. In het kader van de subregionalisering lijkt het misschien logisch om ook zorgvrijwilligers via de subregionale vrijwilligerscentrale te zoeken en te ondersteunen, maar gezien de toch specifieke aandacht voor zorgvrijwilligers lijkt het in eerste instantie efficiënter om dit regionaal te organiseren. Anderzijds geven de IZO organisaties wel aan dat lokaal met name zorgvrijwilligers worden gevonden door een persoonlijke benadering, ook bijvoorbeeld door jaarvergaderingen van diverse organisaties, zoals onder andere Zij-actief. Verder onderzoek is nodig, mede vanwege het uitgangspunt om zoveel mogelijk subregionaal te organiseren. De meerwaarde van de regionale organisatie moet aantoonbaar zijn. Overigens hebben de IZO organisaties zelf in de analysefase ook aangegeven dat de samenwerking tussen hen onderling ook verbeterd kan worden en vragen zij de gemeentes als regisseur dit te bevorderen. Daarnaast vinden zij dat hun organisaties nog te onbekend zijn in de subregio en vragen zij er aandacht voor om aan profilering mee te werken zodat de doelgroep goed bereikt wordt. De IZO organisaties willen goed zichtbaar zijn in de sociale kaart, via digitale kanalen beschikbaar zijn, zich profileren in artikels in lokale bladen en in beeld zijn bij doorverwijzers, lokaal loket en de Wegwijzer. Daarnaast kan de samenwerking tussen professionals en zorgvrijwilligers worden verbeterd.

Gelukkig dragen landelijke maatregelen zoals maatschappelijke stages voor jongeren ook bij aan het krijgen van zorgvrijwilligers. Daarnaast zou kunnen worden onderzocht of men zorgvrijwilligers kan werven onder ouderen die met de VUT of pensioen gaan. Als je deze mensen meteen kan laten doorstromen vanuit een betaalde baan in een vrijwilligersbaan, behoud je deze mensen voor een nuttige taak.

5.4 Subregionale afstemming overlegstructuren

In de uitgangspunten is aangegeven dat subregionale afstemming bereikt moet worden tussen de diverse bestaande overlegstructuren op het gebied van mantelzorg. Dit heeft dus ook betrekking op vrijwilligerszorg. Met de komst van het IZO is hierin zeker voorzien, zowel subregionaal als regionaal.

6. Algemeen vrijwilligerswerk en verenigingsleven

6.1 Vrijwilligerswerk en verenigingsleven in beeld

Het verdient aanbeveling om een zelfde definitie voor vrijwilligerswerk te hanteren. Hiermee wordt het mogelijk om het vrijwilligerswerk te onderscheiden van mantelzorg, een normale vriendendienst of professionele inzet. Maar ook omdat vrijwilligerswerk zeer divers van aard kan zijn, is het belangrijk eerst een goede definitie van het begrip te formuleren. Gekozen wordt voor de definitie zoals die gehanteerd wordt door het Ministerie van VWS:

Vrijwilligerswerk is werk dat in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald, wordt verricht ten behoeve van andere mensen of de samenleving, zonder dat degene die het verricht daar voor zijn of haar levensonderhoud van afhankelijk is.

De kenmerken die in deze definitie opgesloten liggen bepalen wat wel en wat niet als vrijwilligerswerk bestempeld wordt.

Er zijn vele soorten vrijwilligersorganisaties en ook vele soorten vrijwilligers. Een eenduidige indeling in categorieën vrijwilligers is daarom niet te maken. Vrijwilligers kunnen worden ingedeeld in sectoren: cultuur, sport, belangenbehartiging, hulpverlening, enzovoort. Maar ook kan een indeling worden gemaakt in taken: bestuur, technische ondersteuning, activiteitenbegeleiding, enzovoorts. Een andere indeling is in motivatie: vanuit hobby of maatschappelijke betrokkenheid, of een indeling in werkvorm: vast of flexibel werk, collectief of individueel. Iedere vrijwilligersorganisatie, vereniging heeft zijn eigen doelstellingen en er zijn vele vrijwilligers met ieder hun eigen motivatie om vrijwilligerswerk te doen. Daarom wordt in deze notitie niet gesproken over soorten of categorieën vrijwilligers. Duidelijk zal zijn dat vrijwilligers van organisaties voor informele zorg, zorgvrijwilligers, dus ook onder het vrijwilligersbeleid vallen.

6.2 Tijdelijke Stimuleringsmaatregel Vrijwilligerswerk als basis

In 2002 zag binnen de gemeenten Helden, Kessel, Maasbree en Meijel het project 'Lokaal vrijwilligerswerk in de schijnwerpers' het licht. Gesteund door de 'Tijdelijke Stimuleringsmaatregel Vrijwilligerswerk' (TSV) heeft uitvoering plaatsgevonden in de jaren 2002 t/m 2005. Vanuit deze nota werd het volgende over vrijwilligerswerk gezegd.

Vrijwilligerswerk is een belangrijk instrument om de maatschappelijke participatie van (groepen) burgers te bevorderen en is derhalve van eminent belang voor het in stand houden en het verbeteren van de leefbaarheid in kleine plattelandskernen. Een systematische aanpak van de versterking en waardering van vrijwilligerswerk is en blijft noodzakelijk.

Hiermee werd reeds de link gelegd met het centrale thema in de Wmo, meedoen en werd het ontwikkelen van vrijwilligersbeleid en het versterken van de positie en functie van het vrijwilligerswerk een belangrijk onderdeel van de leefbaarheid in de kernen. In het kader van de Wmo kan een bloeiend en betrokken verenigingsleven zorg dragen voor participatie en betrokkenheid van mensen. Dit sluit naadloos aan op het principe "Investeren in de voorkant (welzijn) levert winst op aan de achterkant (zorg)" dat door de subregio als leidend principe wordt gehanteerd. Vanuit de VNG wordt niet voor niets aangegeven dat het algemeen vrijwilligerswerk een belangrijke bijdrage levert aan de 'civil society'. Het thema 'civil society' speelt ook een belangrijke rol bij "Leven in het Dorp". Bij dit proces gaat het om het versterken van de sociale samenhang in en leefbaarheid van wijken en buurten. Voor het creëren van sociale samenhang en versterken van leefbaarheid is zowel betrokkenheid van burgers als vraagsturing belangrijk. Binnen Leven in het Dorp is dit opgepakt onder de noemer 'Dialogo met de Vragers'. Uit de Dialogo met de Vragers blijkt dat in desbetreffende kernen veel mensen reeds vrijwilligerswerk doen, maar dat er nog een groot potentieel is dat zich in wil zetten. In verschillende kernen geven de mensen aan dat ze als vrijwilliger betrokken willen zijn onder de voorwaarde dat dit ten goede komt van hun eigen leefomgeving of –gemeenschap. Voorbeelden van projecten waarbij vrijwilligers een grote inbreng hebben bij de ontwikkeling en realisatie, zijn de Dorpwinkel in Koningslust, de dagvoorziening en het eetpunt voor senioren in Grashoek en de inzet van vrijwilligers in het Zorgcentrum St. Jozef in Meijel. De ervaring leert dat het leggen van een zo groot mogelijke zelfsturing/vraagsturing en medeverantwoordelijk bij de vrijwilliger zelf en ondersteuning in faciliterende zin voorwaarden zijn voor een grote betrokkenheid.

Uit de analyse blijkt dat de gemeenten een gevarieerd en bloeiend verenigingsleven kennen. Op het gebied van verenigingsleven en vrijwilligerswerk bestaat een gedifferentieerd beleid bij de verschillende gemeenten, omdat dit beleidsterrein bij uitstek in grote mate politiek gekleurd is en omdat structuren en verenigingen voortkomen uit lokale historische geschiedenis. Gemeenschappelijk hebben de gemeenten dat zij van 2002 tot 2005 met elkaar uitvoering hebben gegeven aan het

project 'Lokaal vrijwilligerswerk in de schijnwerpers'. De doelstelling van het project werd als volgt geformuleerd: 'Het versterken van de positie en de functie van het vrijwilligerswerk in relatie tot de leefbaarheid in de kernen onder andere door middel van deskundigheidsbevordering en professionalisering van vrijwilligersorganisaties'.

De vier gemeenten stelden vast dat de leefbaarheid van de kernen in eerste instantie een taak is van de burgers die woonachtig zijn in deze kernen. De gemeenten zagen in deze context voor zichzelf een taak om de burgers hierbij te ondersteunen en condities te scheppen waardoor de zelfredzaamheid en zelfsturing van de kernen wordt bevorderd. Samenhang en samenwerking, integraal werken tussen maatschappelijke organisaties in de kernen is van groot belang om gemeenschappelijk kracht in de kernen te genereren. Het vrijwilligerswerk vormt hierbij de Haarlemmerolie.

Op basis van enquêtes zijn alle vrijwilligersorganisaties en instellingen onderzocht en is een actieprogramma uitgezet. Dit actieprogramma is in alle gemeenten uitgevoerd en nog steeds wordt vrijwilligerswerk als uitvloeisel van de TSV op verschillende manieren gestimuleerd en gefaciliteerd. Elke gemeente kent bijvoorbeeld een subsidieverordening en een accommodatiebeleid. Stimulering en facilitering vinden vooral impliciet plaats in alle gemeenten, waarbij in Helden nagenoeg alle TSV-onderdelen als beleid zijn opgenomen.

Ten aanzien van vrijwilligerswerk en verenigingsleven is het van belang om beleid subregionaal af te stemmen, waarbij op lokaal niveau bekeken wordt hoe behoud en facilitering hiervan bewerkstelligd kan worden. Er is een aantal producten/diensten ontwikkeld die bijdragen aan de ondersteuning van vrijwilligerswerk. Voorbeelden hiervan (zonder compleet te zijn) zijn een collectieve verzekering voor vrijwilligers, de Meetlat Vrijwilligersbeleid (praktische handvatten voor intern vrijwilligersbeleid o.a. voor het vinden en binden van vrijwilligers) en het gebruik van een vrijwilligerscentrale. Alhoewel binnen de Wmo de inzet is om een eenduidig, gezamenlijk beleid te voeren, kunnen in de toekomst globale verschillen per kern bestaan: het gaat uiteindelijk binnen de subregio om de behoefte van de vrager (Dialogo met de Vrager) en deze koppeling moet dus zelfs nadrukkelijk vormgegeven worden.

Qua uitvoering wordt aangegeven dat de verenigingen en instellingen zelf verantwoordelijk zijn voor het vinden en binden van vrijwilligers. Wel zou de gemeente hierin een sterkere rol kunnen spelen op het gebied van facilitering. Om het vrijwilligerswerk en verenigingsleven te stimuleren, blijkt dat het op uitvoeringsniveau een kans is om een één-loket-structuur te realiseren, waardoor de procedures ten behoeve van vrijwilligersinitiatieven vereenvoudigd en versneld worden. De gemeente Meijel kent momenteel een dergelijk specifiek loket. Een aantal gemeenten kent enkele onderdelen van de één-loket-structuur.

Daarnaast vinden er in Helden en Meijel momenteel ook activiteiten plaats die gericht zijn op verenigingsondersteuning vanuit het BOS-project. Indien deze activiteiten vervolg nodig hebben, moet worden gekeken hoe dit kan worden gefinancierd.

6.3 Behoud en versterking van vrijwilligerswerk en verenigingsleven

Vrijwilligerswerk is een groot goed. Dat ervaren met name de mensen die voor bepaalde activiteiten afhankelijk zijn van de inzet van vrijwilligers. Waardering ervaren vrijwilligers dan ook in de eerste plaats vanuit deze doelgroep, als zij ervaren met hoeveel plezier er aan de activiteiten wordt deelgenomen. Echter, daarnaast is waardering van vrijwilligers vanuit de gemeenschap en de gemeente belangrijk. De gemeenten zien vrijwilligers als cement van de samenleving, die voor de leefbaarheid in de gemeenschap van essentieel belang zijn. De gemeenten willen burgers ondersteunen en condities scheppen waardoor de zelfredzaamheid en zelfsturing van de kernen wordt bevorderd. Samenhang en samenwerking, integraal werken tussen maatschappelijke organisaties in de kernen is van groot belang om gemeenschappelijk kracht in de kernen te genereren.

Zoals eerder gezegd, er vinden reeds diverse activiteiten plaats in de gemeenten van de subregio om het vrijwilligerswerk en het verenigingsleven te ondersteunen. In de analysefase is gesproken over het overnemen van beleid dat de best practice gemeenten op dit gebied hebben. In dit hoofdstuk worden de meest omvattende activiteiten opgenoemd die ervoor zorgdragen dat vrijwilligerswerk en verenigingsleven zich ondersteund, gedragen, en gewaardeerd vinden. In de vervolgstap, het beleidsplan worden deze onderdelen geconcretiseerd. In bijlage C worden de onderdelen toegelicht.

a. Integraal vrijwilligersbeleid en subsidiebeleid

Het is wenselijk om het beleid voor vrijwilligers integraal aan te pakken. Dit houdt het volgende in: Integraal vrijwilligerswerk:

- begint met zicht op het lokale vrijwilligersdomein;
- is gericht op verankering;
- streeft naar eenduidigheid en objectiviteit;
- maakt maatschappelijke participatie zichtbaar.

Zowel binnen het beleidsveld 'vrijwilligerswerk en verenigingsleven zelf, als binnen het gemeentelijk beleid, wordt vrijwilligerswerk als integraal beleidsonderdeel benaderd om zoveel mogelijk ingebed te zijn in de ontwikkeling van de lokale gemeenschap.

In het subsidiebeleid kan de gemeente het belang van verenigingen en vrijwilligerswerk voor de gemeenschap tot uitdrukking laten komen en worden verenigingen financieel ondersteund. In de nieuw te vormen gemeente zal in het fusietraject dit onderwerp van harmonisatie zijn.

b. Eén loketfunctie voor vrijwilligers en verenigingen en verminderen van regeldruk

De inrichting van een één loketfunctie geeft de gemeentelijke organisatie structuur bij het helpen van vrijwilligers en verenigingen die een activiteit willen organiseren en bestaat uit:

- a. Eén aanspreekpunt, waar verenigingen terecht kunnen voor vergunningen, subsidie en bekendmaking evenement.
- b. Eén formulier waarop alle aspecten die te maken hebben met het organiseren van een evenement, zoals onder punt a opgesomd, vermeld staan.
- c. Het ontwikkelen van werkprocessen behorend bij het formulier.
- d. Het verzorgen van de informatieverstrekking intern tussen medewerkers en aan verenigingen.

Door de inrichting van één loketfunctie kunnen verenigingen op een eenvoudigere wijze en completer een evenement organiseren. De werkprocessen worden zo ingericht dat de gebruikers ervaren dat ze ondersteund worden in hetgeen ze organiseren, mede doordat er sprake is van deregulering.

c. Vrijwilligerscentrale

Sinds september 1999 bestaat de Vrijwilligerscentrale Helden. In het kader van de Tijdelijke Stimuleringsmaatregel Vrijwilligerswerk (TSV) is de vrijwilligerscentrale Helden destijds uitgebreid en opgetuigd zodat alle vrijwilligers en verenigingen van alle vier de gemeenten gebruik konden maken van alle diensten van de centrale, namelijk het bieden van:

1. Ondersteuning;
2. Deskundigheidsbevordering;
3. Bemiddeling.

Een vrijwilligerscentrale die professioneel gecoördineerd wordt en gefaciliteerd wordt om genoemde diensten uit te voeren, draagt bij aan behoud en versterking van deze belangrijke groepen burgers in de lokale samenleving. Vanuit de vrijwilligerscentrale wordt een integraal aanbod gedaan ten behoeve van en gericht op de behoefte van vrijwilligers en verenigingen. Digitale ontsluiting van informatie, zoals van de vraag naar vrijwilligers, is hierbij van belang. Samenwerking met andere maatschappelijke partijen, zoals bijvoorbeeld het Huis van de sport, versterkt het aanbod. Net zo belangrijk is de koppeling met gemeentelijke afdeling Werk en Inkomen in verband met plaatsing van moeilijk bemiddelbare mensen met een WWB-uitkering, zoals ook in de ontwikkeling van het huis van de participatie wordt meegenomen.

d. Maatschappelijke participatie en monitoring

Binnen de Wmo wordt ervan uitgegaan dat er een structurele communicatie is met de doelgroepen. Zo zijn gemeenten verplicht jaarlijks een klanttevredenheidsonderzoek te doen onder de gebruikers van de Wmo. Omdat vrijwilligersbeleid onderdeel is van de Wmo, horen vrijwilligers(organisaties) ook tot die 'gebruikers'. Deze participatie kan op verschillende wijzen tot stand komen. Het meest geschikt lijkt om vrijwilligerswerk onderdeel te maken van het dorpsoverleg (dialoog met de vrager).

Een andere mogelijkheid om gericht onderzoek te plegen en participatie te bevorderen is de monitor vrijwilligerswerk. Dit is een evaluatie instrument en geeft input voor het vrijwilligerswerk voor de periode van vier jaar, die samenvalt met de 4 jaarlijkse Wmo-cyclus. Daarnaast wordt jaarlijks geïnventariseerd bij alle (al dan niet gesubsidieerde) vrijwilligersorganisaties via een kort vragenformulier wat de ontwikkelingen en knelpunten zijn, welke ondersteuningsbehoefte de organisatie bij het vrijwilligersbeleid heeft en welke behoefte er is aan deskundigheidsbevordering, waar door de gemeente als regisseur gericht op kan worden ingespeeld.

e. Vrijwilligerswerk in de toekomst

De beleidsperiode waarvoor dit ontwerp is geschreven is 2008 tot en met 2011. In deze periode wordt verwacht dat de beschreven maatregelen voldoende zijn om het vrijwilligerswerk optimaal te ondersteunen. Maar toch dient in de gemeenschap al discussie te worden gevoerd over de toekomst van het vrijwilligerswerk. Onderwerpen die hierbij betrokken moeten worden zijn samenwerking op bestuurlijk niveau, samenwerking in uitvoering en mogelijke gezamenlijke exploitatie van accommodatie. Een gezamenlijke visie op de toekomst bevordert het succes om straks daadwerkelijk gezamenlijk op te trekken en het verenigingsleven voor de toekomst veilig te stellen. In de dialoog met het dorp/de vrager zijn de vrijwilligers als onderdeel van de doelgroepen opgenomen en wordt hiermee ook aandacht geschonken aan dit onderwerp. De gemeenten Maasbree en Helden werken momenteel samen met het Huis van de Sport aan het project 'Vereniging van de toekomst', waarin naast genoemde onderdelen bijvoorbeeld ook gekeken wordt naar mogelijkheden voor buitenschoolse opvang door verenigingen.

f. Collectieve WA- en ongevallenverzekering

In de gemeente Helden is naar aanleiding van de TSV jaarlijks een WA- en Ongevallenverzekering afgesloten. Deze collectieve verzekeringen zijn hierna gecontinueerd, waarvan 2500 vrijwilligers van ongeveer 100 vrijwilligersorganisaties gebruik maken. Deze vorm van ondersteuning van vrijwilligers is een tastbare blijk van waardering van de vrijwilligersorganisaties, waaraan door de gehele subregio deelgenomen zou kunnen worden, zoals momenteel al door de gemeente Maasbree wordt voorbereid. De in de uitgangspunten genoemde rechtspositie van vrijwilligers, wordt met dit beleid via een verzekering kracht bijgezet.

g. Maatschappelijke stage en promotie vrijwilligerswerk

Voor de regie door de gemeente van de ontwikkeling van maatschappelijke stages, die waarschijnlijk vanaf 2011 verplicht zijn, worden door het rijk financiële middelen ter beschikking. Hiermee wordt een vervolg en verdieping gegeven op de 'national award for young people'. Op deze wijze krijgen jongeren de kans om ervaring op te doen in het vrijwilligersveld en wordt beoogd dat de verenigingen later ook een beroep kunnen doen op de jongeren. Een begin hiermee is reeds gemaakt in de samenwerking met het voortgezet onderwijs (Bouwens van de Booye College). In het prestatieveld Jeugd komt dit in het domein 'Leef' ook aan de orde.

Door positief bij te dragen aan beeldvorming over vrijwilligerswerk door onder andere publicaties, wordt jong en oud gestimuleerd om als vrijwilliger aan de slag te gaan. Snuffelstages door basisschoolleerlingen en gastlessen op middelbare scholen zijn ook relevante promotieactiviteiten.

h. Samenhangend pakket van overige stimuleringsmaatregelen

Naast eerdergenoemde voorzieningen is er nog een aantal aanvullende voorzieningen die als totaal het vrijwilligerswerk en verenigingsleven ondersteunen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Optimaliseren ondersteuning fondsenwerving;
- Vereenvoudigen aanvragen en uitgifte materialen van gemeenten aan verenigingen;
- Wervingsmethode de 'nieuwe vrijwilliger' en voor jongeren breed inzetten;
- Het jaarlijks uitreiken van een vrijwilligersprijs;
- Het instellen van een vrijwilligerspas;
- Sectorale ondersteuning van vrijwilligers binnen bijvoorbeeld sport-en cultuurbeleid

7. Financiële paragraaf

Er zijn verschillende budgetten beschikbaar gesteld/in gebruik of gereserveerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk, deze zijn echter waarschijnlijk onvoldoende om alle beleidsvoornemens uit te kunnen voeren. Er vinden reeds diverse activiteiten ten behoeve van vrijwilligerswerk en mantelzorgondersteuning plaats die door de gemeenten worden gefinancierd. Daarnaast zijn door het Rijk verschillende doeluitkeringen beschikbaar gesteld. Voor zover de budgetten door de afzonderlijke gemeenten niet adequaat gereserveerd zijn voor dit doel zal bij de eerstvolgende marap worden voorgesteld dit alsnog te doen. De genoemde budgetten worden benut voor de realisatie van de beleidsvoornemens. De verwachting is echter dat niet alle beleidsvoornemens gerealiseerd kunnen worden binnen de genoemde budgetten. Het algemene Wmo-budget biedt daarvoor geen uitkomst aangezien dit volledig moet worden ingezet voor voorzieningen voor mensen met een beperking. Indien de beleidsvoornemens leiden tot concrete voorstellen die vragen om extra budget dan worden deze aan de gemeenteraden voorgelegd. Projectmatige financiering, co-financiering door

maatschappelijke organisaties, Publiek-Private-Samenwerking en zo mogelijk sponsoring zijn opties om ervoor te zorgen dat de gemeentelijke uitgaven ten aanzien van de Wmo zoveel mogelijk beheersbaar blijven.

Een nieuwe ontwikkeling die in een vervolg aandacht moet krijgen is de volgende; de huidige financiering voor de regionaal opererende Zorgondersteuner is gericht op de coördinatie van de vrijwillige thuishulp (oude CVTM-regeling) en regionale ondersteuning en coördinatie van mantelzorgondersteuning. De gelden die naar de Zorgondersteuner toegaan worden betaald vanuit de bijdrage aan de Regio. Voor 2007 waren dit de geormerkte bedragen van de CVTM-regeling. De budgetten voor 2008 zijn niet meer geormerkt maar vallen binnen het Wmo budget van de gemeenten. Kritisch moet worden gekeken hoe deze middelen worden ingezet voor subregionale en regionale beleidsuitvoering.

Daarnaast zijn er eind 2007 eenmalig gelden beschikbaar gesteld door het Rijk om in te zetten voor mantelzorgondersteuning. Het bedrag kwam voort uit onbenutte gelden ten behoeve van het mantelzorgcompliment 2007 (€ 32 miljoen landelijk). Voor deze middelen worden in 2008 bestemmingen gekozen die voortvloeien uit de beleidsvoornemens op het gebied van mantelzorg. Het gaat om de volgende bedragen:

	Helden	Maasbree	Meijel	Kessel
Eenmalige uitkering mantelzorgondersteuning	€ 30.162	€ 16.744	€ 8.581	€ 6.482

Dit document is niet meer geldig

8. Beleidsvoornemens

8.1 Beleidsvoornemens mantelzorgondersteuning

Korte termijn (2008-2009)

1. Bij de ondersteuningsvraag van de cliënt wordt rekening gehouden met de mate waarin mantelzorg kan worden geboden. In het Wmo-loket wordt nadrukkelijk de relatie gelegd tussen de individuele vraag en de (collectieve) voorliggende voorzieningen waar de cliënt en de mantelzorger gebruik van kunnen maken.
2. Op basis van de behoefte aan mantelzorg worden individuele en collectieve voorzieningen ingezet en ontwikkeld om de mantelzorgers te ondersteunen en zolang mogelijk hun taken te laten vervullen.
3. Er wordt zoveel mogelijk ingespeeld op de collectieve en individuele behoefte van mantelzorgers, deze behoeften worden onderzocht en hiervoor worden ondersteuningsactiviteiten beschikbaar gesteld en ontwikkeld.
4. Mantelzorgers of ervaringsdeskundigen betrekken bij het opstellen van het beleidsplan en bij de uitvoering.
5. In het beleidsplan wordt een prioritering gegeven aan:
 - Onderzoek hoe het steunpunt mantelzorg subregionaal georganiseerd en gesubsidieerd wordt en het samen met de wegwijzer en het Wmo-loket een belangrijk punt vormt voor ondersteuning, informatie en advies aan mantelzorgers. Conform het prestatievelde informatie en advies wordt deze functie zoveel mogelijk gekoppeld aan het Wmo-loket.
 - Een breed pakket van respijtzorgvoorzieningen.
 - Voorzieningen voor zwaar/overbelaste mantelzorgers, mantelzorgers van dementerenden en jonge mantelzorgers.
6. Naast de subregionale activiteiten vindt er op regionaal niveau samenwerking plaats voor aanvullende activiteiten. Verdere afspraken zijn nodig om tot een goede afstemming te komen tussen gemeentelijk mantelzorgbeleid en de regionale dienstverlening in het kader van kwaliteit, efficiëntie en continuïteit.

Lange termijn (2010-2011)

1. Onderzoeken, o.a. via het woonwensenonderzoek, welke woonvoorzieningen gewenst worden door mantelzorgers en zorgvragers en toetsen of dit gevolgen heeft voor het gemeentelijke woningbouwbeleid (aangepaste woningen, kangoeroewoningen) en hier positief op inspelen.
2. Onderzoeken of mantelzorgers voldoende steun ervaren bij het combineren van arbeid en zorg en hierin zo nodig te faciliteren, ook als gemeentelijke werkgever.

8.2 Beleidsvoornemens vrijwilligerszorg (2008-2011)

1. De gemeenten in de subregio staan positief tegenover het IZO en tekent het convenant, waarmee het IZO erkend wordt als partner van de gemeenten als aanbieder van vrijwilligerszorgproducten.
2. Het faciliteren van het IZO/vrijwilligerszorg:
 - door het harmoniseren van het huidige subsidiebeleid voor desbetreffende organisaties.
 - door te onderzoeken op welke wijze de organisaties zich kunnen versterken, meer samen kunnen werken en om nog meer bij de doelgroep in beeld te komen

8.3 Beleidsvoornemens vrijwilligerswerk en verenigingsleven

Korte termijn (2008-2009)

1. Om het vrijwilligerswerk en verenigingsleven te versterken en te behouden wordt vrijwilligerswerk integraal aangepakt. Eens in de vier jaar wordt het vrijwilligersbeleid geëvalueerd door dit in te passen in de Dialoog met het Dorp. Dit vormt mede de basis voor nieuw vierjarig beleid.
2. Vrijwilligers en vertegenwoordigers van verenigingen betrekken bij het opstellen van het beleidsplan en bij de uitvoering.
3. De vrijwilligerscentrale wordt meer gefaciliteerd om in de subregio ondersteuning, deskundigheidsbevordering en bemiddeling van vrijwilligers en verenigingen te kunnen bieden, en gaat de dienstverlening verbeteren door ontsluiting van de diensten via internet.
4. De vrijwilligerscentrale gaat intensiever samenwerken met de gemeenten in het kader van moeilijk bemiddelbare werkzoekenden en zoekt andere relevante samenwerkingsverbanden.
5. Alle organisaties die met vrijwilligers werken kunnen zich bij de gemeente aanmelden voor een collectieve WA- en ongevallenverzekering.

6. Door positief in te spelen op maatschappelijke stages en promotieactiviteiten te stimuleren, komen jongeren in aanraking met vrijwilligerswerk, waardoor zij potentiële vrijwilligers voor verenigingen worden.

Lange termijn (2010-2011)

1. Het ontwikkelen van een gemeentelijke visie voor vrijwilligerswerk en verenigingsleven in de toekomst.
2. In de subregio werken conform de één loketfunctie voor het organiseren van activiteiten met zo min mogelijk en eenvoudig mogelijke regels en procedures.
3. Een gezamenlijke visie ontwikkelen op vrijwilligerswerk en verenigingsleven in de toekomst.
4. Een pakket van voorzieningen ontwikkelen voor de subregio om vrijwilligerswerk en verenigingsleven optimaal te ondersteunen en te versterken. De vrijwilligerscentrale speelt hierin een rol en best practice onderdelen uit de diverse gemeenten, zoals bijvoorbeeld het subsidiebeleid en de jaarlijkse vrijwilligersprijs, worden hierbij ingezet.

9. Beslispunten

1. Instemmen met de subregionale visie binnen het prestatieveld inhoudende dat mantelzorg, vrijwilligerszorg en vrijwilligerswerk onmisbaar zijn voor het welslagen van de WMO hetgeen vraagt om een stelsel van maatregelen ter ondersteuning van deze groepen.
2. Instemmen met de uitgangspunten die het richtinggevend kader vormen voor de beleidsvoornemens.
3. Instemmen met de beleidsvoornemens.
4. Instemmen met het voornemen om op basis van concrete voorstellen de financiële bijdrage van de gemeente inzichtelijk te maken en dit ter besluitvorming aan de colleges en gemeenteraden voor te leggen. Met de maatschappelijke partners zal de mate van medefinanciering bij de ontwikkeling en uitvoering worden afgestemd en ook andere financieringsmogelijkheden cq. sponsoring worden onderzocht

VLEEGWIEL

MANTELZORGONDERSTEUNING

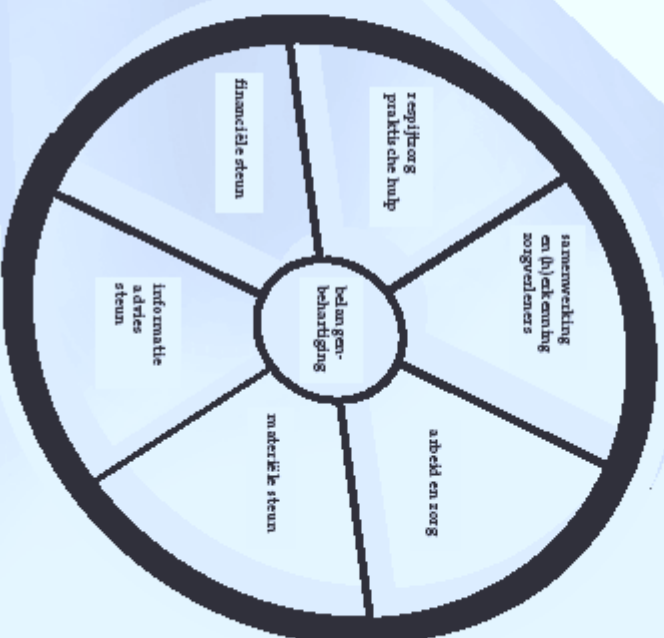
De maatschappij vraagt meer eigen verantwoordelijkheid en zorg in eigen kring. Mantelzorg is daarin van onschatbare waarde. Maar we moeten er energie in steken om mantelzorg mogelijk te blijven maken. Beleidsmakers, aanbiederders en financiers moeten in beweging komen om een pakket van voorwaaarden en voorzieningen ter ondersteuning van mantelzorg te realiseren. Dit pakket moet gevarieerd zijn en bestaan uit:

- belangenbehartiging
- informatie, advies, steun
- samenwerking met en (h)erkenning door zorgverlenerders
- respijtzorg, praktische hulp
- maatregelen voor de combinatie van arbeid en zorg
- financiële steun
- materiele steun

De kosten van mantelzorgondersteuning zijn aanzienlijk lager dan de kosten van formele zorg die nodig zo u zijn als mantelzorg wegvallt. Het werkt als een vliegwiel met relatief geringe investeringen in ondersteuning kan mantelzorg de grote betekenis voor de samenleving behouden.

mantelzorg is meer dan gebruikelijke zorg in eigen kring:

- een werkend echtpaar zorgt voor hun zoon met een verstandelijke beperking
- een 16-jarig meisje neemt veel zorg op zich voor haar moeder die een psychiatrische aandoening heeft
- een gepensioneerde man zorgt voor zijn ernstig zieke vrouw
- een moeder van opgroeiende kinderen zorgt voor haar dementerende vader

Integraal beleid

Mantelzorgbeleid maakt deel uit van veel andere beleidsgebieden:

- zorg
- wonen
- welzijn
- arbeid en inkomen
- emancipatie
- onderwijs

Mantelzorgondersteuning is een gedeel-
de van het woordelijkheids van diverse
partijen:

- overheden (lokaal, provinciaal, natio-
naal)
- aanbieders zorg en welzijn (breed scala)
- financiers
- individuele aanbieders
- werkgroepen
- opleiders
- belangbehartigers

Deze partijen/factoren moeten het pakket
mantelzorgondersteuning in samenhang
realiseren, in de vorm van:

- beleid
- maatregelen
- voorwaarden
- richtlijnen
- voorzeleningen
- instrumenten/erovoort

Alle actoren spelen ook een rol bij het
informeren en bewustmaken van:
• burgers in het algemeen
• mantelzorgers in het bijzonder
• betrokken beleidsmakers, hulpverleners
en andere deskundigen

belang-en- behandeling	informatie, advies, steun	respijtzorg, praktische hulp	afleid en zorg	financiële steun	materieel steun	samenwerking en (h)erhenn ing zorgverleners
<p>wat? de stem en belangen van mantelzorgers op nationaal en lokaal niveau voor het voelth brengen wie? mantelzorgers, LDT Zorg, regionale mantelzorgorganisaties (platforms), patiëntenorganisaties, nationale, provinciale en lokale overheden hoe? b.v. inspraak, raadpleging, enquête, publiek</p>	<p>wat? mantelzorgers en zorgverleners bewustmaken van het belang van en informeren over mogelijk- heden van mantelzorgondersteuning wie? LDT Zorg, steunpunten mantelzorg/informele zorg, patiënten-/cliëntenorganisaties, gemeenten, zorg-/hulpverleners (i usars, maatschappelijk werk, consulenten-klAGG-, MEE-ouderen) hoe? b.v. Mantelzorglijn, lotgenotencontact, educatie, recreatie, gidsen, folders, webistes, informatieholet</p>	<p>wat? tijdelijke overname van mantelzorg (respijtzorg) en praktische dienstverlening wie? professiekrachten en vrijwillige aanbieders van zorg en welzijn, gemeenten, steunpunten mantelzorg, indicatieorganen, zorgverzekeraars hoe? b.v. boeethuis, ontmoetingscentrum, oppas thuis, noodopvang, vrijwillige palliatieve thuiszorg, websites/diensten, huishoudelijke zorg, klussendienst, maaltijdservice, boodschappenlijst</p>	<p>wat? voorwaarden en maatregelen om arbeid en zorg te combineren wie? rijk, gemeenten, werkgevers(organisaties), vakbonden, arbeidstersten hoe? b.v. levensloopgeleiding, Wet werk en bijstand, CAO (verlofmogelijkheid), flexibele werktijden, bedrijfsgebonden regelingen, mantelzorgmakelaar, gemaksdiensten, voorlichting</p>	<p>wat? vergoedingen van kosten en compensatie van gedeelde inkomsten in verband met het verlenen van mantelzorg wie? rijk, gemeenten, zorgverzekeraars hoe? b.v. fiscale compensatie, peensoortgebonden budget, vergoeding van onkosten (telefoon, reis)</p>	<p>wat? hulpmiddelen en randvoorwaarden bij mantelzorgtaken wie? gemeenten, woningcorporaties, zorgorganisaties, zorgverzekeraars, researchers hoe? b.v. tillift, alarmering, domotica e-zorg/camcare, parkeervergunning, collectief vraagafhankelijk vervoer, mantelzorgwoning</p>	<p>wat? bewustmaken, signaleren en beantwoorden van behoeften van mantelzorgers op het gebied van samenwerking en ondersteuning wie? vrijwillige hulpverlening, beroepsmatige hulpverlening (i usars, verpleging, verzorging, maatschappelijk werk, begeleiding), opleidingen, indicatieorganen hoe? b.v. modules in initiale opleidingen, bij- en nascholing, methodieken, houding</p>

Bijlage B: Uitwerking ondersteuningsaanbod mantelzorgondersteuning

a. Informatie, advies en steun

Maar ook de medewerkers van de zorgaanbieders hebben vanuit hun professie de mogelijkheid om informatie te verschaffen aan mantelzorgers. Daarnaast worden er collectief gerichte activiteiten georganiseerd zoals cursussen en groeps-, lotgenotencontacten, al dan niet op doelgroepen gericht (bijvoorbeeld mantelzorgers van dementerende ouderen), die er ook op gericht zijn om de mantelzorger zo te ondersteunen dat hij/zij de regie kan houden om te blijven mantelzorgen. Ook ouderenadviseurs (vrijwilligers en professionals) spelen een belangrijke rol in informatievoorziening en advisering.

Er wordt zorggedragen voor goede, up to date informatie voor mantelzorgers via websites, folders, nieuwsbrieven en andere PR activiteiten die mantelzorgers informeren over de bestaande ondersteuningsmogelijkheden. PR kan helpen om moeilijk bereikbare doelgroepen te bereiken (bijvoorbeeld allochtone mantelzorgers, mantelzorgers die zorgen voor iemand in de GGZ en jonge mantelzorgers).

Individueel gerichte informatie, advies en steun wordt lokaal en subregionaal geboden door het Steunpunt Mantelzorg van Vorkmeer, en door de Wegwijzer, die in elke gemeente is opgezet. De sociale kaart is voldoende in beeld. Ook vanuit het gemeentelijke Wmo-loket in Meijel wordt aan klanten, waaronder mantelzorgers, informatie gegeven of doorverwezen. Het is van groot belang dat mantelzorgers door het loket worden beschouwd als doelgroep. Ouderenadviseurs (zowel de vrijwillige ouderenadviseurs als de professionele), richten zich ook op ondersteuning van de mantelzorger. Ook worden er diverse collectief gerichte en praktische cursussen en bijeenkomsten (o.a mantelzorgdag) georganiseerd. Alhoewel de deelname hieraan stijgende is, worden deze bijeenkomsten nog niet in grote getale bezocht, hetgeen jammer is, omdat de aanwezigen voldoende kwaliteit ervaren. Van groot belang is dat er vanuit de behoefte van de mantelzorgers bijeenkomsten worden georganiseerd, zoals tiltechnieken en verzorging (dergelijke cursussen waren voorheen een landelijke AWBZ-voorziening). Als mantelzorgers goed in beeld zijn, kan direct met hen gecommuniceerd worden over hun informatiebehoefte en vraaggestuurd gewerkt worden.

Voor de optimalisering van de mantelzorgondersteuning in subregio, wordt regionaal samengewerkt. Deze samenwerking wordt gecoördineerd door 'de Zorgondersteuner'. Deze covenant-organisatie werkt voor de regio Noord-Limburg met als doel ondersteuning en facilitering bieden aan vrijwilligers en organisaties voor vrijwilligerszorg en mantelzorgondersteuning. De partijen die hierin deelnemen zijn Stichting Thuiszorg Noord-Limburg, Zorggroep Noord-Limburg, Dichterbij, Wel.kom, Vorkmeer, Synthese, en een vertegenwoordiger van de zorgvragers. De Zorgondersteuner en de Steunpunten Mantelzorg in de regio werken nauw samen op een aantal terreinen. Zo is de nieuwsbrief Mantelzorg regionaal opgezet, waarbij sprake is van subregionale inbreng. Elk jaar wordt op 10 november regionaal de (landelijke) Dag van de Mantelzorg georganiseerd en PR wordt gezamenlijk uitgevoerd. Respijtzorg (vrijwilligers, maar ook respijtweekenden/weken worden vaak regionaal georganiseerd. Daarnaast draagt de Zorgondersteuner zorg voor vertaling van landelijk beleid naar regionale beleid. In het kader van het uitgangspunt zoveel mogelijk lokaal en subregionaal te organiseren vanwege de kracht van de lokale samenhang, zullen de activiteiten van de Zorgondersteuner een duidelijke meerwaarde dienen te hebben ter aanvulling op de activiteiten die vanuit de subregio plaatsvinden.

b. Samenwerking van mantelzorgers met en (h)erkenning door zorgverleners

Er is aandacht voor de partners in zorg en welzijn, zodat zij mantelzorgers en hun knelpunten herkennen en in beeld kunnen brengen wat de individuele of collectieve ondersteuningsbehoefte is. Zorgverleners en andere functionarissen zijn voornamelijk gericht op de zorgbehoevende waardoor de mantelzorger te weinig de erkenning en ondersteuning krijgt die noodzakelijk is. Bovendien kan de omstandigheid van een mantelzorger zeer complex zijn en vraagt de ondersteuning en de organisatie ervan specifieke kennis en vaardigheden die binnen het bestaande aanbod onvoldoende aanwezig is.

c. Respijtzorg en praktische hulp

Sommige mantelzorgers worden zo belast dat ze geen deel meer kunnen nemen aan de samenleving, doordat ze bijvoorbeeld ervaren niet meer van huis weg te kunnen. Daarnaast ervaren zij een permanente druk, waar ze zich moeilijk uit kunnen losmaken. Indien een mantelzorger om wat voor reden ook behoefte heeft om tijdelijk van de zorg vrijgesteld te zijn, zou de zorg thuis of buitenshuis

overgenomen moeten kunnen worden, door vrijwilligers of door professionals. Respijtzorg kan verschillende perioden omvatten: enkele aaneengesloten weken (voor vakantie), een aantal nachten achter elkaar, een aantal weekends per kalenderjaar of enkele dagdelen per week. Het komt ook vaak voor dat de zorg voor een dagdeel, een midweek of een weekend wordt overgenomen. Daarnaast worden er provinciaal en landelijk respijtweekenden georganiseerd. Dit is een combinatie van lotgenotencontact, cursusaanbod en ontspanning. In de regio is een duidelijk overzicht van respijtzorgvoorzieningen, neergelegd in het boekje "Maak tijd met Respijt". In zorgintensieve situaties kan respijtzorg ervoor zorgen dat de mantelzorger zo lang mogelijk kan zorgen. Denk hierbij bijvoorbeeld ook aan iemand die 's nachts in huis komt, zodat de mantelzorger kan slapen. Tevens moeten mantelzorgers de zekerheid hebben van 24-uurs noodopvang bij onverwachte uitval van de mantelzorger, bijvoorbeeld door ziekte. Praktische hulp wordt ook gegeven via collectieve voorzieningen zoals klussendienst, maaltijdservice, boodschappendienst, dagvoorzieningen en gemaksdiensten en individuele voorzieningen zoals indicatie huishoudelijke hulp en personenalarmering.

Het Steunpunt Mantelzorg/de Wegwijzer is op de hoogte van de mogelijkheden tot respijtzorg. Ze biedt rechtstreekse praktische steun, zoals hulp bij het zoeken, regelen en organiseren. Bijvoorbeeld het invullen van formulieren voor het aanvragen van professionele zorg of de inzet van vrijwilligers voor de overname van de zorg. Respijtzorg door vrijwilligers, komt terug in paragraaf 5 over vrijwilligerszorg. Hierin kijken we ook naar het feit dat vrijwilligerszorg ook in een lokale organisatie kan worden georganiseerd.

d. Maatregelen voor de combinatie van arbeid en mantelzorg

Voor mantelzorgers kan het moeilijk zijn om de zorg voor hun naaste te combineren met een betaalde baan. Ze kunnen behoefte hebben aan aangepaste werktijden, vermindering van contracturen, of de mogelijkheid hebben om onverwacht naar huis te kunnen als de zorgsituatie veranderd. Ze kunnen bij hun werkgever stuiten op onbegrip. Het is met name dit onderdeel waar in de reguliere hulpverlening niet veel expertise is. Er is momenteel geen speciale ondersteuning voor dit onderwerp, behalve de ondersteuning die mensen kunnen inroepen van maatschappelijke werk, vakbond of rechtshulp. De vraag is of en in welke mate hier specifieke behoefte aan is. De gemeente kan tevens een signaal naar bedrijven uitdoen dat zij ervan uitgaan dat werkgevers hun verantwoordelijkheid nemen op grond van maatschappelijk ondernemen, als het gaat om het faciliteren van mantelzorgers. Daarnaast kunnen gemeenten als organisatie zelf ook beleid voeren, bijvoorbeeld op de volgende punten:

- mantelzorgers in uitkeringssituaties (gedeeltelijke) ontheffing verlenen van hun sollicitatieplicht;
- zelf een voorbeeldfunctie voor andere organisaties te zijn door een goede werkgever te zijn voor mantelzorgverlenende werknemers, door een mantelzorgvriendelijke organisatiecultuur te creëren.

e. Financiële steun

Het verlenen van mantelzorg brengt in veel gevallen extra kosten mee. Denk aan reis- of telefoonkosten en het extra laten draaien van de wasmachine. Bovendien leidt het verlenen van mantelzorg soms tot derving van inkomsten uit arbeid, omdat sommige mantelzorgers geen carrière maken, minder gaan werken of hun baan zelfs helemaal opzeggen. Dit omdat mantelzorg en arbeid niet in alle gevallen goed te combineren is. Een aantal van deze kosten zijn voor de belastingen aftrekbaar. De wegwijzer, Wmo-loketmedewerkers en ouderenadviseurs kunnen hierin de mantelzorger begeleiden. Zij kunnen ook een rol spelen als het gaat om andere financiële vergoedingen waarvoor zorgvragers en hun mantelzorgers in aanmerking kunnen komen, zoals bijvoorbeeld een extra vergoeding voor mensen die een bijstandsuitkering ontvangen. Ook kan in sommige gevallen een persoonsgebonden budget voordelen bieden.

f. Materiële steun

Naast financiële steun kunnen gemeenten ook maatregelen nemen op het gebied van bijvoorbeeld wonen: Veel zorgvragers en mantelzorgers zouden graag dicht bij elkaar wonen om sneller aanwezig te kunnen zijn in geval van acute nood, maar ook de reistijd te beperken om daarmee de mantelzorger iets te ontlasten. Gemeenten verkeren in de positie om zorgvragers en mantelzorgers te ondersteunen bij deze woonwensen. In het nieuwe gezamenlijke bestemmingsplan buitengebied is hier reeds mee rekening gehouden. Voor het woningbouwbeleid binnen de bebouwde kom zal dit nog onderzocht moeten worden. Daarnaast kunnen er vanuit de Wmo middelen vrijgemaakt worden gemaakt om (o.a.) de mantelzorger te ondersteunen in het kunnen participeren aan de samenleving

door bijvoorbeeld het vervoersprobleem op te lossen door het organiseren van een dorpsbusje, zoals bijvoorbeeld in Kessel het geval is. Maar ook het verstrekken van hulpmiddelen (bijv. tillift), domotica, camcare (zorg-tv) vallen hieronder. De regelingen die in de notitie ontwerp prestatieveld Voorzieningen voor mensen met beperkingen zijn beschreven, kunnen ook voor Mantelzorgers worden toegepast waar een relatie kan worden gelegd met de zorg aan de zorgvrager. Denk hierbij ook aan bijvoorbeeld voorzieningen zoals regiotaxi voor een mantelzorger die er even tussenuit wil maar met het reguliere vervoer teveel tijd kwijt zou zijn.

g. Overige Maatregelen

Mantelzorgondersteuning is onderdeel van indicatiestelling

Nieuwe zorgsituaties komen al gauw in beeld bij de indicatiestelling van zowel de Wmo faciliteiten (Huishoudelijke hulp, vervoer, hulpmiddelen) als bij indicatiestelling van AWBZ-voorzieningen. Ook hierbij geldt dat aan de voorkant reeds maatregelen getroffen kunnen worden om de verdere zorgbehoefte te verminderen. Respijtzorg bij aanvang van een zware zorgsituatie indiceren om de mantelzorger te ontlasten is het belangrijkste dat hierbij kan worden genoemd. Een ander voorbeeld is de hierboven genoemde vervoersvoorziening. Ook het indiceren van hulpmiddelen is relevant om de hulp te verlichten die door de zorgverlener aan de zorgvrager wordt verleend. Indicatiestellers moeten zich bewust zijn van de rol die zij spelen naar elke individuele situatie waarin een mantelzorgers zich bevindt, waarbij naar een oplossing op maat wordt gezocht. Door van een andere invalshoek uit te gaan bij het indiceren (bijvoorbeeld door 'gebruikelijke zorg' er anders bij te betrekken) wordt bij twijfel sneller een beslissing genomen in het voordeel van de mantelzorger, zodat deze de zorgverlening langer kan volhouden. De rol van de indicatiesteller moet goed in instructies worden vastgelegd. Bekeken moet worden of specifieke scholing hiervoor nodig is.

Het richten op bijzondere doelgroepen

Bij mantelzorgers zijn bijzondere doelgroepen aan de duiden zoals jongeren, allochtonen en mantelzorgers in de geestelijke gezondheidszorg. Deze doelgroepen hebben vaak gerichtere informatie nodig. Er wordt door de Zorgondersteuner, in samenwerking met de steunpunten Mantelzorg in de regio aandacht gegeven aan de jonge Mantelzorger. Via het Landelijk dementie programma (LDP) wordt aandacht besteed aan mantelzorgers van dementerende ouderen. Er is informatie voor allochtone mantelzorgers beschikbaar in de diverse talen.

Bijlage C.

Uitwerking ondersteuningsaanbod vrijwilligerswerk en verenigingsleven

a. Integraal vrijwilligersbeleid.

Het is wenselijk om het beleid voor vrijwilligers integraal aan te pakken. Dit houdt het volgende in:

1. Integraal vrijwilligersbeleid begint met zicht op het lokale vrijwilligersdomein.

Als er zicht is op het lokale vrijwilligersdomein is bij acties altijd een actuele bestand van vrijwilligers en instanties. Een actueel adressen bestand van verenigingen, instanties en organisaties die vrijwilligers hebben en van vrijwilligers in buurtverenigingen, gemeentelijke adviesraden etc. is dus belangrijk.

2. Integraal vrijwilligersbeleid is gericht op verankering.

Vrijwilligerswerk dat in samenhang met aanverwante beleidsterreinen is ontwikkeld en waar meerdere ambtenaren bij betrokken zijn, zal minder snel aan belang inboeten. Het is verankerd met meerdere beleidsthema's en wordt intern breed gedragen. Daarom moet het vrijwilligersbeleid binnen de organisatie goed gepresenteerd en gepromoot worden.

3. Integraal vrijwilligersbeleid streeft naar eenduidigheid en objectiviteit.

Integraal beleid bevordert samenhang in verschillende losse regelingen, regeltjes en ad-hoc beslissingen voor vrijwilligerswerk. Voor zowel het gemeentelijk apparaat als de organisaties bespaart dit geld, tijd en frustraties. Zie hiervoor onder andere de één loket functie. In dit kader wordt gestreefd naar vermindering van de regeldruk (zie onderdeel B).

4. Integraal vrijwilligersbeleid maakt maatschappelijke participatie zichtbaar. Vrijwilligerswerk heeft een grote maatschappelijke waarde, weerspiegelt de mate van lokale gemeenschapszin, en geeft signalen af over terreinen en thema's waar gemeentelijke betrokkenheid gewenst is. Overzicht van maatschappelijke participatie is een voorwaarde om beleid te voeren dat bijvoorbeeld is gericht op burgerparticipatie en burgerinitiatief.

b. Eén loketfunctie voor vrijwilligers en verenigingen en verminderen van regeldruk

De inrichting van een één loketfunctie geeft de gemeentelijke organisatie structuur bij het helpen van vrijwilligers en verenigingen die een activiteit willen organiseren en bestaat uit:

- e. Eén aanspreekpunt, waar verenigingen terecht kunnen voor vergunningen, subsidie en bekendmaking evenement.
- f. Een formulier waarop alle aspecten die te maken hebben met het organiseren van een evenement, zoals onder punt a opgesomd, vermeld staan.
- g. Het ontwikkelen van werkprocessen behorend bij het formulier.
- h. Het verzorgen van de informatieverstrekking intern tussen medewerkers en aan verenigingen.

Door de inrichting van één loketfunctie kunnen verenigingen op een eenvoudigere wijze en completer een evenement organiseren. Verenigingen worden door de inrichting van de één loketfunctie beter geattendeerd op de mogelijkheden die de gemeente biedt bij het organiseren van een evenement. Immers bij het versturen van de ontvangstbevestiging subsidieaanvraag of van de ontvangstbevestiging vergunningsaanvraag wordt hierop gewezen. Deze werkwijze wordt in Meijel, gehanteerd, maar in elke gemeente zijn voorbeelden van onderdelen van de één loketfunctie. In Helden hoeft bijvoorbeeld een evenement waar minder dan 1.000 bezoekers worden verwacht, alleen maar gemeld te worden via een eenvoudig en kort invulformulier.

Hiermee is voor een groot deel voldaan aan de voorstellen die genoemd worden in de eind 2007 verschenen notitie 'passie onder (regel)druk, over vrijwilligers en regeldruk'. Hierin wordt gepleit om de organisatie van evenementen en optochten voor vrijwilligers leuker en eenvoudiger te maken door vermindering en vereenvoudiging van regels en administratieve lasten. Deregulering op alle terreinen voor verenigingen en vrijwilligers behoeft blijvende aandacht.

c. Vrijwilligerscentrale

Sinds september 1999 bestaat de Vrijwilligerscentrale Helden. Het accent lag in eerste instantie op het bemiddelen, ofwel bij elkaar brengen van mensen die op zoek zijn naar vrijwilligerswerk en organisaties die op zoek zijn naar vrijwilligers. Tegenwoordig is minstens zo belangrijk het bieden van ondersteuning en deskundigheidsbevordering. In het kader van de TSV is de vrijwilligerscentrale Helden destijds uitgebreid en opgetuigd zodat alle vrijwilligers van alle vier de gemeenten gebruik konden maken van alle diensten van de centrale zoals hieronder beschreven.

1. Ondersteuning

De vrijwilligerscentrale biedt vrijwilligersorganisaties ondersteuning op diverse vlakken:

- Ondersteuning bij het opzetten of in stand houden van een vrijwilligersorganisatie;
- Vraagbaak voor vrijwilligersorganisaties op alle gebieden van vrijwilligerswerk.
- Praktische steun zoals bijvoorbeeld de functie van kopieersservicecentrum, waar men tegen kostprijs kopieerwerk kan laten verrichten.

De vraag naar ondersteuning is aanzienlijk toegenomen. Dit heeft ook zijn oorsprong door de veranderende wet- en regelgeving enerzijds en anderzijds door de toenemende eisen van de organisatie zelf.

2. Deskundigheidsbevordering

Uit het onderzoek kwam bij alle gemeenten heel duidelijk naar voren dat men behoefte had aan deskundigheidsbevordering. Er zijn diverse cursussen voor alle vrijwilligers door de vrijwilligerscentrale georganiseerd zoals onder andere 'vrijwilligersbeleid binnen maatschappelijke organisaties' (waaronder de meetlat vrijwilligersbeleid), 'conflicthantering', 'vinden en binden van vrijwilligers'. Deskundigheidsbevordering wordt nog steeds vanuit de vrijwilligerscentrale georganiseerd en/of gegeven, maar hiervan wordt met name door de Heldense verenigingen gebruik gemaakt. Deskundigheidsbevordering in de andere gemeenten wordt met name uit andere subsidieregelingen bekostigd, bijv. de BOS-subsidie. Waar deze regelingen niet zijn en indien deze projectmatige financiering ophoudt, kan de vrijwilligerscentrale een grotere rol spelen.

3. Bemiddeling

Met het maken van een koppeling tussen vraag en aanbod op het terrein van vrijwilligers werk, bemiddelt de vrijwilligerscentrale tussen vragende organisatie en aanbiedende vrijwilligers. Een belangrijke taak, met name vanwege de gespannen situatie in deze markt, toenemende vraag versus dalend aanbod. Aangezien tijdens de dialoog 'leefbaarheid in het dorp' toch aangegeven is door burgers actief te willen zijn als vrijwilliger, kan de vrijwilligerscentrale een belangrijke functie hebben. Daarentegen is ook bekend dat het vinden van vrijwilligers voor een groot deel een lokale activiteit is, waarbij potentiële vrijwilligers persoonlijk benaderd worden door een vertegenwoordiger van de vragende organisatie. Toch moet de kracht van de vrijwilligerscentrale niet onderschat worden. Alleen al het publiceren van vacatures in de lokale bladen kan mensen aan het nadenken zetten en daardoor een wervend effect hebben. Er worden dan ook jaarlijks diverse vrijwilligers via de vrijwilligerscentrale bemiddeld. De dienstverlening kan nog meer verbeterd worden door ontsluiting van de diensten via internet. Daarnaast kan intensiever worden samengewerkt met de gemeenten, om moeilijk bemiddelbare werkzoekenden in te zetten voor vrijwilligerswerk. Momenteel wordt gemeentelijk het huis van de participatie voorbereid, waarin de maatschappelijke participatie wordt bevorderd van mensen die vanuit de Wet Werk en Bijstand (WWB) een uitkering ontvangen. Ook in Zuid Limburg wordt in een pilot gekeken hoe deze mensen worden gestimuleerd om als vrijwilliger aan de slag gegaan. De gemeenten stellen zich positief op tegenover deze ontwikkeling.

Omdat vrijwilligerscentrale in naam het accent lijkt te leggen op bemiddeling en de dienstverlening zoals genoemd breder is, dekt mogelijk de naam servicepunt vrijwilligerswerk meer de lading, echter er is provinciaal gekozen voor eenduidigheid in de benaming vrijwilligerscentrale.

d. Maatschappelijke participatie en monitoring

Binnen de WMO wordt ervan uitgegaan dat er een structurele communicatie is met de doelgroepen. Zo zijn gemeenten verplicht jaarlijks een klanttevredenheidsonderzoek te doen onder de gebruikers van de Wmo. Omdat vrijwilligersbeleid onderdeel is van de Wmo, horen vrijwilligers(organisaties) ook tot die 'gebruikers'. Deze participatie kan op verschillende wijzen tot stand komen. In de gemeente Helden is bijvoorbeeld de Klankbordgroep Maatschappelijke Participatie actief. Deze bestaat uit vertegenwoordigers van diverse geledingen: bedrijfsleven, onderwijs, media, jeugd, politie en welzijn. Ongeveer zes keer per jaar komt deze groep bij elkaar en adviseert het college over het vrijwilligersbeleid en/of aanverwante zaken. De vraag is of deze vorm de geëigende is, in het kader van ontlasting van vrijwilligers. Mogelijk kan dit onderwerp ook op de agenda worden gezet van andere platforms. Het meest geëigende lijkt om vrijwilligerswerk onderdeel te maken van het dorpsoverleg (dialoog met de vrager).

Een mogelijkheid om gericht onderzoek te plegen en participatie te bevorderen is de monitor vrijwilligerswerk. Daarnaast is het mogelijk om jaarlijks te inventariseren wat de ontwikkelingen en knelpunten op allerlei gebieden. Ook administratieve wijzigingen en ledenstijgingen- en dalingen kunnen daarop worden doorgegeven. De gemeente kan zo snel inspringen als er problemen dreigen.

Ten slotte is het contact 'tussendoor' erg belangrijk. Organisaties kunnen iedere werkdag bij de gemeente terecht met vragen en suggesties. Dit is in combinatie met de één loket gedachte een voor de hand liggende vorm van participatie zonder vragenformulier of enquête.

e. Vrijwilligerswerk in de toekomst

De beleidsperiode waarvoor dit ontwerp is geschreven is 2008 tot en met 2011. In deze periode wordt verwacht dat de beschreven maatregelen voldoende zijn om het vrijwilligerswerk optimaal te ondersteunen. Maar toch dient in de gemeenschap al discussie te worden gevoerd over de toekomst van het vrijwilligerswerk. Onderwerpen die hierbij betrokken moeten worden zijn samenwerking op bestuurlijk niveau, samenwerking in uitvoering en mogelijke gezamenlijke exploitatie van accommodatie. Een gezamenlijke visie op de toekomst bevordert het succes om straks daadwerkelijk gezamenlijk op te trekken en het verenigingsleven voor de toekomst veilig te stellen. In de dialoog met het dorp/de vrager zijn de vrijwilligers als onderdeel van de doelgroepen opgenomen en wordt hiermee ook aandacht geschonken aan dit onderwerp. De gemeenten Maasbree en Helden werken momenteel samen met het Huis van de Sport aan het project 'Vereniging van de toekomst', waarin naast genoemde onderdelen bijvoorbeeld ook gekeken wordt naar mogelijkheden voor buitenschoolse opvang door verenigingen.

f. Collectieve WA- en ongevallenverzekering

Het collectief aangesloten zijn bij een WA- en ongevallenverzekering kan als een ontlasting worden ervaren, omdat verenigingen hier dan zelf geen moeite voor hoeven te doen. In een wereld waarin steeds meer financieel wordt geclaimd bij calamiteiten lijkt deze dekking steeds belangrijker.

g. Maatschappelijke stage en promotie vrijwilligerswerk

Voor de regie van de ontwikkeling van maatschappelijke stages, die vanaf 2010 verplicht zijn, worden door het rijk financiële middelen ter beschikking. Hiermee wordt een vervolg en verdieping gegeven op de 'national award for young people'. Op deze wijze krijgen jongeren de kans om ervaring op te doen in het vrijwilligersveld en wordt beoogd dat de verenigingen later ook een beroep kunnen doen op de jongeren. In het prestatieveld Jeugd komt dit in het domein 'Leef' ook aan de orde.

Door positief bij te dragen aan beeldvorming over vrijwilligerswerk door onder andere publicaties, wordt jong en oud gestimuleerd om als vrijwilliger aan de slag te gaan. Snuffelstages door basisschoolleerlingen en gastlessen op middelbare scholen zijn ook relevante promotieactiviteiten.

h. Samenhangend pakket van stimuleringsmaatregelen

Naast eerdergenoemde voorzieningen zijn er nog een aantal aanvullende voorzieningen die als totaal het vrijwilligerswerk en verenigingsleven ondersteunen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Optimaliseren Ondersteuning fondsenwerving;
- Vereenvoudigen aanvragen en uitgifte materialen van gemeenten aan verenigingen;
- Wervingsmethode de 'nieuwe vrijwilliger' en voor jongeren breed inzetten;
- Het jaarlijks uitreiken van een vrijwilligersprijs;
- Het instellen van een vrijwilligerspas;

Optimaliseren ondersteuning fondsenwerving

Tijdens de contacten met de vrijwilligers en hun organisaties blijkt dat fondsenwerving veel specifieke voorkennis en vaardigheden vereist. Om hen te ontlasten is bij stichting Vorkmeer een fondsenwerfer aangetrokken die de nodige ondersteuning biedt bij de werving. Deze ondersteuning kan variëren van het incidenteel bijspringen tot het afwerken van de totale aanvragen. Jaarlijks wordt door ongeveer 10 vrijwilligersorganisaties gebruik gemaakt van deze vorm van ondersteuning. Dit is niet erg veel, terwijl verenigingen erg veel baat kunnen hebben bij deze service, waarvoor specifieke expertise vereist is, zeker gezien de complexiteit en brede zoekrichting, zelfs op Europees niveau zijn er subsidies beschikbaar. Daarom ligt het voor de hand deze service regionaal of provinciaal te organiseren.

Aanvragen en uitgifte materialen van gemeenten aan vrijwilligers en verenigingen.

De gemeente stelt zich faciliterend op naar vrijwilligers en organisaties die hun diensten vragen. Materialen die de gemeente in bezit heeft en die door vrijwilligers gebruikt kunnen worden voor evenementen worden beschikbaar gesteld, zonder hiervoor huur te betalen. Voor zaken zoals het verrekenen van water, elektra en eventuele ambtelijke uren wordt er één lijn wordt getrokken voor alle verenigingen. De uitvoering ervan dient zo klantvriendelijk mogelijk te zijn, bijvoorbeeld materialen vanuit de gemeente bij openbare evenementen af te leveren als service.

Wervingsmethode voor jongeren en de 'nieuwe vrijwilliger'.

Om te bevorderen dat meer jongeren vrijwilligerswerk gaan en blijven doen is een wervingsmethode ontwikkeld voor jongeren. Het gaat hier om een methodische aanpak voor het werven van nieuwe, jonge vrijwilligers die gebaseerd moet zijn en aansluiten op hetgeen de jongeren aanspreekt. Alle vrijwilligersorganisaties hebben de wervingsmethode ontvangen en de mogelijkheid gehad deze toegelicht te krijgen. Ook twee van de drie genoemde promotieactiviteiten hebben een wervend effect op jongeren. De huidige ontwikkeling met maatschappelijke stages voor jongeren is al beschreven.

De nieuwe vrijwilliger, waaronder jongeren, is meer gericht op projectmatige inzet dan om lange binding aan een organisatie. Om voor deze mensen toch mogelijkheden te geven om zich in te zetten voor organisaties, zouden deze mensen op een andere manier kunnen worden geworven, namelijk via het matchen van vraag en aanbod volgens talenten. Deze vrijwilligers worden in de vacaturebank van de vrijwilligerscentrale opgenomen met talenten. Verenigingen kunnen aangeven dat ze kortdurend vrijwilligers nodig hebben voor projecten, waarmee specifiek naar deze vrijwilligers wordt gezocht. In Zuid Limburg wordt hiermee geëxperimenteerd en de resultaten hiervan kunnen als voorbeeld dienen.

Tevens kan gekeken worden hoe oudere werknemers, die stoppen met betaald werk bereikt worden. Mogelijk kunnen zij op 60-jarige leeftijd een brief krijgen waarin ze verwezen worden naar de vrijwilligerscentrale.

Jaarlijkse Uitreiking Vrijwilligersprijs.

In het kader van het TSV heeft de gemeente Helden jaarlijks het Hèljes Komplement en de Aanmoedigingsprijs uitgereikt. In samenwerking met de Rabobank reikt de gemeente Helden als blijk van waardering en stimulering een prijs uit aan de meest opvallende en inspirerende Heldense vrijwilligersorganisatie, te weten het 'Hèljes Komplement'.

Om organisaties aan te moedigen jeugdige vrijwilligers te werven of om iets speciaals voor jonge vrijwilligers te doen, werd een extra prijs, 'de aanmoedigingsprijs', uitgereikt. Gemiddeld hebben jaarlijks 25 vrijwilligersorganisaties zich ingeschreven. Met het instellen van een vrijwilligersprijs toont de gemeente daadwerkelijk betrokkenheid bij en waardering van het vrijwilligerswerk. Daarbij krijgt vrijwilligerswerk op een aantrekkelijke wijze de aandacht en gaat hiervan tevens een voorbeeld vanuit, hetgeen potentiële vrijwilligers kan stimuleren om zich ook in te zetten. Het uitreiken van het vrijwilligerscompliment gaat gepaard met een feestelijke bijeenkomst die voor (groepen van) vrijwilligers open staat en waarmee de gemeenten ook hun waardering kunnen uitspreken voor alle vrijwilligers in de gemeente. Dit wordt lokaal georganiseerd, omdat dit het meest herkenbaar is. Uitgangspunt voor het lokale niveau zouden de gemeentegrenzen van 2007 aangehouden kunnen worden.

Vrijwilligerspas

Als blijk van waardering zou een geste van gemeenten aan vrijwilligers kunnen zijn om een vrijwilligerspas uit te geven. Via deze pas kunnen mensen korting krijgen bij bedrijven. De uitvoeringskosten hiervan zijn een beperkende factor, maar mogelijk zou er aangesloten kunnen worden bij een bestaande regeling. Een onderzoek hiervoor zou de moeite waard zijn.

Sectorale ondersteuning van vrijwilligers

Speciale aandacht kan gegeven worden aan vrijwilligers binnen een bepaalde doelgroep, zoals bijvoorbeeld op het terrein van sport of cultuur, als onderdeel van integraal beleid.
